

ارزیابی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه

مهین نسترن^۱، قادر احمدی^۲، سهند آقازاده مقدم^۳

چکیده

در عصر حاضر یکی از مهمترین اهداف برنامه ریزان و مدیران شهری افزایش سطح کیفیت زندگی در شهرها و بالابردن میزان رضایتمندی در بین شهروندان می باشد. که این مهم از طریق برنامه ریزی جهت تامین نیازهای مادی و معنوی، به طور توأمان و برابر در بین ساکنین شهر، امکان پذیر خواهد بود. این پژوهش با هدف ارزیابی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه انجام شده است. این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و روش بررسی آن توصیفی-تحلیلی می باشد. با توجه به رویکرد ذهنی تحقیق در ارزیابی، داده های اولیه مورد نیاز با استفاده از ابزار پرسشنامه، براساس سئوالات درجه بندی شده در مقیاس لیکرت گردآوری شده است. جامعه آماری این تحقیق کل سرپرستان خانوارهای ساکن در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه می باشد که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده و براساس رابطه کوکران ۳۳۱ سرپرست خانوار از چهار محله، دو محله (هفت آسیاب و یونجه زار) از بافت قدیم و دو محله (کوی کشاورز و زمین شهری) از بافت جدید انتخاب شد. برای دستیابی به اهداف و آزمون فرضیات تحقیق از آماره های توصیفی، تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل رگرسیون چند گانه و تک متغیره، آزمون های ناپارامتریک U مان-ویتنی و کروسکال والیس در محیط نرم افزار SPSS بهره گرفته شد. نتایج تحقیق نشان می دهد از بین چهار عامل شناسایی شده به عنوان ابعاد ذهنی، کیفیت مولفه های اقتصادی از نظر پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید بیشترین تاثیر را بر کیفیت ذهنی زندگی دارد. نتایج محاسبات نمره کلی کیفیت زندگی شهری نشان دهنده آن است که پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم با میانگین ۳/۵۹، نسبت به پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم با میانگین ۲/۷۵۳ از نظر سطح کلی کیفیت زندگی شهری نسبت به محلات مورد مطالعه بافت قدیم وضعیت بهتری داشته و میزان رضایت بالاتری دارند.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی شهری، محلات بافت قدیم، محلات بافت جدید، ارومیه.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۶/۱۷

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱۰/۲۴

۱. دانشیار گروه شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان (Email: dr_nastaran1@yahoo.com)

۲. استادیار گروه شهرسازی، دانشگاه ارومیه، ارومیه (Email: gh.ahmadi@urmia.ac.ir)

۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان (نویسنده مسئول) (Email: aghazade63@gmail.com)

مقدمه

داشتن کیفیت زندگی مطلوب، همواره آرزوی بشر بوده و هست. در ابتدا این آرزو به بهبود وضعیت های ظاهری افراد از قبیل میزان درآمد، تحصیلات، سلامتی جسمی و مسکن محدود بود ولی اکنون به طیف های وسیعی از جمله متغیرهای کیفی و ذهنی توجه می شود (مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۹). رشد شهری در قرن بیستم، سهم جمعیت شهرنشین را افزایش داد و شهرنشینی را به شیوه غالب زندگی تبدیل کرد. به گونه ای براساس یک گزارش سازمان ملل، سهم جمعیت شهری از ۱۳٪ در سال ۱۹۰۰ و ۲۹٪ در سال ۱۹۵۰ و ۵۰٪ در سال ۲۰۰۹ افزایش پیدا کرد و این عدد در سال ۲۰۵۰، ۶۹٪ تخمین زده شده است (Shen et al, 2012: 32). اگر چه شهر و شهرنشینی خود یکی از مهم ترین شاخص های رفاه و توسعه اجتماعی و اقتصادی محسوب می شود اما رشد شتابان آن می تواند سرانه برخورداری از بسیاری امکانات اجتماعی و اقتصادی را کاهش دهد و از این طریق پیامد های آن به صورت کاهش سطح کیفیت زندگی در عرصه های مختلف شهری نمایان شود که این مسأله در شهر های کشورهای در حال توسعه منجمله ایران که افزایش جمعیت شهرها که در بیشتر مواقع ناخواسته و بدون برنامه ریزی به وقوع پیوسته است بسیار مشهود است. به همین دلیل یکی از مهمترین اهداف برنامه ریزان و مدیران شهری در عصر حاضر افزایش سطح کیفیت زندگی در شهرها و بالابردن میزان رضایتمندی در بین شهروندان می باشد. که این مهم از طریق برنامه ریزی جهت تامین نیازهای اساسی مادی و معنوی به طور توأمان و برابر در بین ساکنین شهر، امکان پذیر خواهد بود. نیازهای انسانی و رضایت ادراک شده از برآورده شدن هر یک از نیازها به لحاظ ویژگی های فردی، شرایط زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی از کشوری به کشور دیگر، از شهری به شهر دیگر و حتی از محله ای به محله ای دیگر متفاوت می باشد. بنابراین علاوه بر بررسی میزان برخورداری محلات و ساکنین از امکانات و خدمات اقتصادی و اجتماعی با ارزیابی ادراکات و رضایت ساکنین محلات شهری از ابعاد مختلف زندگی و محل سکونت می توانیم به تحلیل درستی از نیازها و عوامل تاثیرگذار بر میزان رضایتمندی و کیفیت زندگی ساکنین محله برسیم. شهر ارومیه به عنوان مرکز استان آذربایجان غربی یکی از پرجمعیت ترین شهرهای ایران محسوب می شود. بررسی روند تحول جمعیت شهر در پنجاه و پنج سال اخیر از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۰ حاکی از آن است که جمعیت شهر ارومیه نیز مانند سایر شهر های ایران به دلیل افزایش نرخ رشد طبیعی جمعیت و مهاجرت های صورت گرفته از روستاها و سایر نقاط شهری استان در حال افزایش بوده است که این مسأله در طی این دوره به تبع باعث گسترش شهر گردیده است. ساختار کالبدی شهر ارومیه به عنوان یکی از شهرهای تاریخی ایران در سه مرحله شکل گرفته است هر یک از این مراحل ارتباط تنگاتنگی با سابقه رشد و گسترش شهر دارند. مرحله اول، بافت قدیمی، متراکم و متمرکز شهر است که محدوده شهر تا سال ۱۳۱۲ را شامل می گردد، مرحله دوم، بافت میانی، بخشهای ساخته شده شهر تا سال ۱۳۵۷ را شامل می گردد و مرحله سوم، بافت بیرونی، شامل ساخت و سازهای شهر بعد از سال ۱۳۵۷ است. محلات بافت قدیم و بافت جدید شهر ارومیه به لحاظ ابعاد اقتصادی، کالبدی - محیطی، اجتماعی، دسترسی به امکانات و خدمات شهری دارای تفاوت های عمده ی چه بصورت کمی و کیفی می باشند. مسأله ای که در اینجا مطرح می شود این است که این مسائل تا چه حد توانسته بر اختلاف سطح کیفیت زندگی شهری بین محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه دامن بزند. که این موضوع مطالعه تطبیقی سنجش کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید در شهر ارومیه را می طلبد.

پیشینه تحقیق

در سال های اخیر تحقیقات فراوانی در زمینه کیفیت زندگی شهری و ارزیابی آن در سطح جهان و ایران انجام شده است. که هر کدام کیفیت زندگی شهری را در شهرهای مورد مطالعه براساس رویکردها، روش ها و شاخص های مختلف مورد سنجش قرار داده اند. در جدول شماره (۱) به برخی از مطالعات که به لحاظ موضوعی و ساختاری در راستای تحقیق بوده اند اشاره گردیده است.

جدول (۱): نمونه تحقیقات انجام شده در سطح جهان و ایران

محقق	عنوان تحقیق	نتیجه تحقیق
Das(2008)	کیفیت زندگی شهری؛ مطالعه موردی: گواهای	شرایط عینی و ذهنی ابعاد مهم کیفیت زندگی هستند اما همبستگی این دو بعد زیاد نیست. همچنین پی می برد که رضایت از شهروندان گواهای از حمل و نقل در پایین ترین سطح در بین متغیرها قرار دارد و بیشترین رضایت از مسکن می باشد.
Oktay and Rustemli(2010)	اندازه گیری کیفیت زندگی شهری و رضایت محله؛ منطقه مورد مطالعه: فاماگوستا	در مقایسه با رضایت یک فرد از خانه، همسایگان نزدیک و ویژگی های آن، رضایت از کیفیت کلی زندگی شهری در فاماگوستا پایین تر است. در حالی که تقریباً دو سوم (۶۶٪) از نمونه به طور کلی از محله خود راضی بودند، فقط ۴۰ درصد از کیفیت زندگی راضی بودند.
Zainal et al(2012)	شرایط مسکن و کیفیت زندگی فقرای شهری در مالزی	رابطه معناداری بین شرایط مسکن، بهداشت، ایمنی، و حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی وجود دارد و مسکن نه تنها یک سرپناه فیزیکی بلکه نقش مهمی در سلامت جسمی، روانی و عاطفی فرد با توجه به ابعاد کیفی ارائه شده توسط شرایط مسکن و محیط اطراف منطقه مسکن دارد.
فتحعلیان و پرتوی(۱۳۹۰)	مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت خودرو و برنامه ریزی شده اسلامشهر؛ مورد پژوهی قائمیه و واوان	نتایج کیفیت زندگی مطلوبتری برای بافت برنامه ریزی شده نشان داد که این برتری در زمینه های چون آمد و شد، امکانات و تسهیلات، تفریح و فراغت نمود بیشتری داشته است در حالی که در ارتباط با حس تعلق، روابط همسایگی و امنیت، وضعیت بافت خودرو(قائمیه) مطلوبتر ارزیابی شده است.
شاطریان و همکاران(۱۳۹۱)	سنجش میزان رضایتمندی ساکنان بافت قدیم شهر آران و بیدگل از شاخص های کیفیت زندگی	در بین بخش های مختلف، میزان رضایتمندی ساکنان بافت قدیم شهری در شاخص های اجتماعی بیشتر از سایر بخش ها بوده و شاخص اقتصادی در رتبه دوم و بعد از آن شاخص خدماتی قرار دارد این در حالی است که شاخص کالبدی کمترین میزان رضایتمندی را دارا بوده است و همچنین میان پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد و میزان رضایتمندی از کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود دارد.
سلیمانی و همکاران(۱۳۹۲)	سنجش کیفیت زندگی در محله های در حال گذار شهری؛ محله دروازه شمیران از منطقه ۱۲ شهر تهران	کیفیت زندگی در محله دروازه شمیران در سطح پایینی بوده به گونه ای که ۶۴/۳ درصد از ساکنان محله از کیفیت زندگی خود ناراضی هستند و بیشترین ناراضی ساکنین مربوط به قلمرو محیط زیست محله و کمترین ناراضی مربوط به قلمرو دسترسی بوده است و قلمرو مسکن و کیفیت تسهیلات خدماتی بیشترین تاثیر را بر کیفیت زندگی ساکنین محله دروازه شمیران داشته است و در نهایت با استناد به جامعه آماری به این نتیجه می رسند که " در حال گذار بودن" این محله، عامل مهم در کاهش کیفیت زندگی ساکنین است.

اهداف، سئوالات و فرضیات تحقیق

هدف اصلی این پژوهش ارزیابی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه می باشد که در راستای آن اهداف جزئی تری به شرح زیر مدنظر است:

- شناسایی و اولویت بندی ابعاد کیفیت زندگی و محاسبه سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه.
- بررسی تاثیر گذاری ویژگی های فردی ساکنین محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه بر سطح کیفیت زندگی شهری.

در راستای اهداف تحقیق، سئوالاتی به شرح زیر در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته اند:

۱. ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه کدامند؟
  ۲. کدامیک از ابعاد کیفیت زندگی شهری، در سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه بیشترین تأثیر را دارد؟
  ۳. کدامیک از ویژگی های فردی در کیفیت زندگی شهری ساکنین محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه موثر می باشد؟
- برای روشن شدن موضوع و مراحل تحقیق با توجه به سئوالات تحقیق، فرضیاتی به شرح زیر مطرح می گردد:

۱. به نظر می رسد محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه از نظر سطح کلی کیفیت زندگی شهری دارای اختلاف قابل ملاحظه ای می باشند
۲. به نظر می رسد کیفیت مولفه های کالبدی بیشترین تاثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم شهر ارومیه دارا باشد.
۳. به نظر می رسد میزان درآمد ساکنین از ویژگی های فردی در کاهش و افزایش سطح کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه موثر می باشد.

روش شناسی

این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش، از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می باشد. در این پژوهش با توجه به رویکرد ذهنی پژوهش در ارزیابی کیفیت زندگی شهری، پرسشنامه به عنوان ابزار گردآوری داده های اولیه در مطالعات میدانی تحقیق انتخاب گردید. با توجه به ماهیت سئوالات پرسشنامه سرپرست خانوارها به عنوان گروه معرف مشخص شد. جامعه آماری این تحقیق کل سرپرستان خانوارهای ساکن در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه می باشد که با استفاده از نمونه گیری تصادفی ساده براساس رابطه کوکران ۳۳۱ سرپرست خانوار از چهار محله (دو محله (هفت آسیاب و یونجه زار) از بافت قدیم و دو محله (کوی کشاورز و زمین شهری) از بافت جدید انتخاب گردید. حجم نمونه تعیین شده برای هر محله به نسبت تعداد خانوارهای ساکن در هر بلوک تقسیم و به صورت تصادفی ساده پاسخگو انتخاب شد. پرسشنامه مورد استفاده در این تحقیق براساس اهداف، سئوالات و فرضیات تحقیق، حاوی سئوالاتی در مورد خصوصیات فردی، اجتماعی و اقتصادی پاسخگویان و بعد ذهنی کیفیت زندگی بوده است. در سئوالات بخش ذهنی سعی شده با بهره گیری از متداول ترین شاخص های مورد استفاده در تحقیقات قبلی، میزان رضایت ادراک شده از شرایط عینی زندگی در چهار قلمرو کالبدی-خدماتی، زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی زندگی شهری ارزیابی شود. سئوالات مورد استفاده برای اخذ بعد ذهنی کیفیت زندگی شهری شامل ۳۳ سئوال بسته در طیف لیکرت ۵ مقیاسی از بسیار ناراضیم یا خیلی کم=۰ تا بسیار راضیم یا بسیار زیاد=۵ می باشد. پرسشنامه از نظر روایی که به صورت صوری و عاملی مورد آزمون قرار گرفت به لحاظ محتوایی، ملاکی و سازه ای از نظر متخصصان صاحب نظر در این زمینه تأیید شد. نتایج محاسبات ضریب آلفای کرونباخ براساس داده های ۳۰ پرسشنامه مقدماتی، پایایی را برای کل پرسشنامه و ابعاد آن به ترتیب برابر با ۰/۸۸۹ و بیشتر از ۰/۷ نشان می دهد همچنین نتایج مربوط به هر سئوال نشان دهنده این است که حذف هر کدام از سئوالات پرسشنامه تاثیر قابل ملاحظه ای بر آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ندارد بنابراین سئوالات از پایایی خوبی برخوردار هستند. در این پژوهش برای جمع بندی، تجزیه و تحلیل داده های حاصل از پرسشنامه از انواع روش های آماری توصیفی و استنباطی استفاده گردید به گونه ای که برای شناسایی و محاسبه ضریب تاثیرگذاری ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری به ترتیب از تحلیل عاملی اکتشافی به روش مولفه های و تحلیل رگرسیون چند گانه بهره گرفته شد. بررسی تاثیرات خصوصیات فردی، اجتماعی و اقتصادی بر ارزیابی سطح کلی کیفیت زندگی شهری و فرضیات تحقیق، بسته به ماهیت متغیرهای مورد بررسی از تحلیل رگرسیون، آزمون های ناپارامتریک تفاوت میانگین جامعه (آزمون لمان-وینتی و آزمون کروسکال والیس) مورد تحلیل و آزمون قرار گرفت. کلیه تحلیل ها و آزمون ها صورت گرفته در این پژوهش در محیط نرم افزار SPSS انجام شده است.

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر ارومیه، مرکز استان آذربایجان غربی با وسعتی معادل ۸۵۷۷ هکتار در ۳۷ درجه و ۳۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی در شمال غرب ایران واقع شده است (طرح و آمایش، ۱۳۸۹). برپایه نتایج آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، تعداد جمعیت و خانوار معمولی ساکن در شهر ارومیه به ترتیب بالغ بر ۶۱۳۵۰ نفر و ۱۹۵۷۷۹ خانوار بوده است. (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). طی سال های ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۶ که فعالیت های شهرک سازی و ایجاد محلاتی جهت اسکان کارکنان در شهرهای ایران

شدت گرفته بود. در شهر ارومیه نیز محلات برنامه ریزی شده ای در بافت پیرامون شهر ارومیه جهت اسکان کارکنان شکل گرفت. این محلات در اثر توجه مدیریت شهری به لحاظ کالبدی- محیطی، دسترسی به امکانات و خدمات شهری دارای تفاوت های عمده ای به صورت کمی و کیفی با محلات بافت قدیم هستند. در این پژوهش به منظور مطالعه تطبیقی سنجش کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه، دو محله از بافت جدید (محله کوی کشاورز و محله زمین شهری) و دو محله از بافت قدیم (محله هفت آسیاب و محله یونجه زار) مورد مطالعه قرار گرفتند.

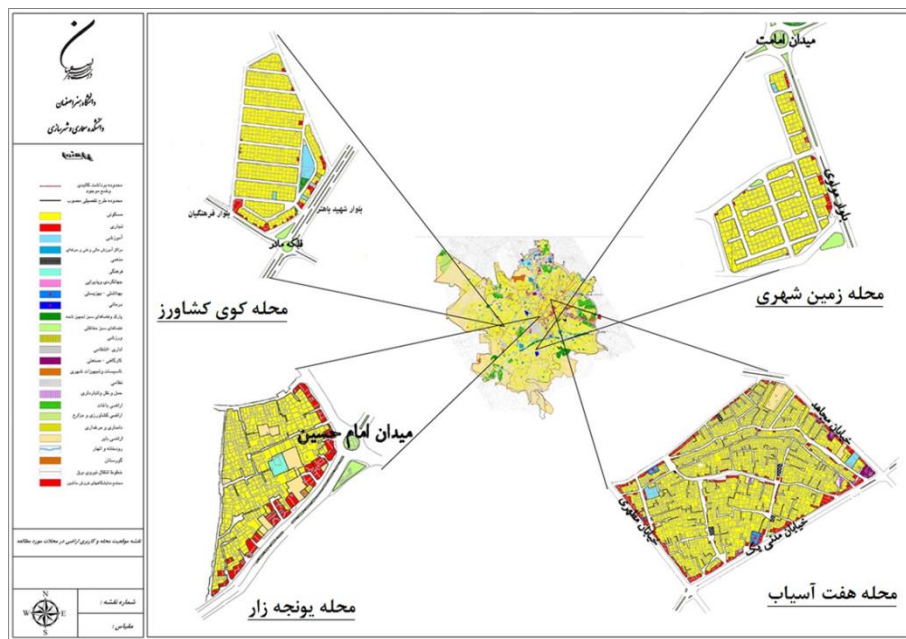
جدول (۲): تعداد خانوارهای معمولی و بعد خانوار در محلات مورد مطالعه؛ مأخذ: نگارندگان بر پایه نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰

نوع بافت	محله	تعداد کل جمعیت	تعداد خانوار	بعد خانوار
بافت قدیم	هفت آسیاب	۴۵۷۶	۱۴۳۴	۳/۱۹
	یونجه زار	۵۹۸	۲۱۶	۲/۷۷
بافت جدید	کوی کشاورز	۱۵۵۰	۴۵۵	۳/۴
	زمین شهری	۸۳۷	۲۶۴	۳/۱۷

در چهار محله مورد مطالعه به طور متوسط کمتر از ۲۰ درصد جمعیت هر محله در سنین کمتر از ۱۵ سالگی و حدود ۷۰ درصد در سنین ۱۵ تا ۶۴ سال قرار دارند. به طور متوسط ۸۳/۵ درصد از کل جمعیت ۶ ساله و بیشتر ساکن در محله های هفت آسیاب، یونجه زار باسواد هستند. این در حالی است که در محله کوی کشاورز و زمین شهری به ترتیب میزان باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر به ترتیب ۹۱ و ۹۱/۹ درصد است. بیشترین سهم باسوادان غیر محصل با مدرک تحصیلی عالی مربوط به محلات مورد مطالعه در بافت جدید است. از ۱۶۵۰ خانوار ساکن در محلات مورد مطالعه در بافت قدیم ۶۳/۰۳ درصد در مسکن ملکی خود و ۲۳/۴۵ درصد در خانه های اجاره ای ساکن هستند. در محله کوی کشاورز و زمین شهری در مجموع از ۷۱۹ خانوار ساکن در این دو محله ۴۵۸ خانوار (۶۳/۷ درصد) دارای مسکن ملکی و ۱۷۶ خانوار (۲۴/۵ درصد) در خانه های اجاره ای سکونت دارند. ۴۷/۱۵ درصد از خانوارهای ساکن در محلات مورد مطالعه بافت جدید در واحد مسکونی خود ۴ تا ۵ اتاق در اختیار دارند در حالی که ۷۱/۹۴ درصد خانوارهای ساکن در محلات مورد مطالعه بافت قدیم به تعداد ۳ اتاق و کمتر و ۲۵/۸۸ درصد ۴ تا ۵ اتاق در واحد مسکونی خود دارا می باشند. میزان فعالیت عمومی و واقعی جمعیت ده ساله و بالاتر ساکن در محلات مورد مطالعه از بافت قدیم به طور متوسط ۳۴/۴ و ۲۹/۶ درصد است. در محلات مورد مطالعه از بافت جدید میزان فعالیت عمومی به طور متوسط ۳۲/۵ درصد و میزان فعالیت واقعی برابر ۳۰/۱۴ درصد می باشد. این ارقام نشان دهنده اندازه کم ظرفیت بالقوه جمعیت محلات و حاکی از بالا بودن میزان وابستگی اقتصادی آنان می باشد و از طرفی دامنه ای تفاوت اندازه میزان فعالیت عمومی و میزان فعالیت واقعی محلات نشان دهنده اندازه نسبتاً زیاد میزان بیکاری در میان جمعیت فعال محلات است. همچنین پایین بودن اندازه میزان فعالیت واقعی باعث فشار زیاد جمعیت بر شاغلان محلات می شود. توزیع شاغلان ساکن در محلات مورد مطالعه از بافت قدیم و جدید بر حسب مشاغل عمده آنان بر ویژگی کارمندی شاغلین ساکن در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید تاکید می کند به عبارتی بخش بزرگی از شاغلان محلات مورد مطالعه را کارکنان اداری، خدماتی، فروشندگان و کارمندان تشکیل می دهند. در حالیکه نسبت اقشار ممتاز اقتصادی (مانند کارکنان عالی رتبه و متخصصان) در محلات مورد مطالعه به طور معمول پایین می باشد اما این نسبت در مجموع در محلات مورد مطالعه بافت جدید در مقایسه با محلات مورد مطالعه بافت قدیم بالا می باشد.

محلات مورد مطالعه از بافت جدید به لحاظ ویژگی های کالبدی و خدماتی از محلات مورد مطالعه بافت قدیم از وضعیت مناسب تری برخوردارند. به گونه ای که در محلات مورد مطالعه بافت قدیم در مجموع با توجه به مساحت و جمعیت ساکن در هر دو محله سرانه زمین، سرانه کاربری های خالص و ناخالص در مجموع به ترتیب برابر ۶۷/۶۴، ۴۱/۸ و ۱/۷۸ متر مربع است. این در حالی است

که در محلات مورد مطالعه از بافت جدید به دلیل ناچیز بودن اراضی با کاربری ناخالص سرانه کاربری خالص برابر ۱۱۳/۲۵ متر مربع می باشد. از طرفی تراکم جمعیتی خالص، ناخالص و تراکم خالص مسکونی در محلات مورد مطالعه از بافت قدیم به ترتیب معادل ۱۵۹، ۱۴۸ و ۲۲۰ نفر در هکتار است. در حالی که در محلات مورد مطالعه بافت جدید تراکم جمعیتی خالص برابر ۸۸ نفر در هکتار و تراکم خالص مسکونی ۱۵۲ نفر در هکتار می باشد. سرانه کاربری مسکونی به طور میانگین در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید به ترتیب برابر ۴۵/۵۶ و ۶۶/۳۳ متر مربع به ازای هر نفر می باشد (شکل شماره ۱).

شکل (۱): موقعیت محلات مورد مطالعه در وضع موجود و کاربری اراضی هر محله؛ مأخذ: نگارندگان.

ملاحظات نظری

در ادبیات مطروحه در این زمینه ما با دو رویکرد اصلی در سنجش کیفیت زندگی شهری مواجه می شویم رویکرد عینی و رویکرد ذهنی (لطفی، ۱۳۸۸: ۷۵). این دو رویکرد غالباً بطور مجزا از همدیگر و بندرت در ترکیب باهم برای سنجش کیفیت زندگی شهری به کار می روند (خادم الحسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۰).

رویکرد عینی: کیفیت عینی زندگی، شرایط بیرونی زندگی را نمایش می دهد (Das, 2008: 298). کیفیت عینی زندگی با استفاده از شاخص های عینی که مرتبط با واقعیات قابل مشاهده و ملموس زندگی هستند، اندازه گیری می شود. این شاخص ها از داده های ثانویه مانند تراکم جمعیت، نرخ جرم، میزان تحصیلات، خصوصیات خانوار و ... حاصل می شود (Tuan Seik, 2000: 34). این رویکرد که توسط جان درینوسکی و ریچارد تیموس ابداع شده است در اکثر کشورهای اروپایی به ویژه کشورهای اسکانندیناوی طرفدار دارد، از اینرو به رویکرد اسکانندیناوی نیز معروف است (عظیمی، ۱۳۸۹: ۴). واقعیت این است که کیفیت زندگی افراد بدون در نظر گرفتن ذهنیت های آنها نسبت به زندگی، غیر قابل سنجش است و شاخص های عینی در حالی که پایایی بالایی دارند، از قابلیت اطمینان پایینی برای سنجش بهزیستی انسانی برخوردارند (Tuan Seik, 2000: 34).

رویکرد ذهنی: کیفیت زندگی در ابعاد ذهنی، که ادراک و ارزیابی افراد را از وضعیت زندگی خود منعکس می سازد، با استفاده از شاخص های ذهنی اندازه گیری می شود. این شاخص ها که مکمل متغیر های اجتماعی، اقتصادی و محیطی اند، ادراکات و ارزشیابی افراد را از وضعیت عینی زندگی شان نمایش می دهد. شاخص های ذهنی از پیمایش ادراکات، ارزیابی ها و رضایت ساکنین از زندگی شهری بدست می آیند در حالیکه شاخص های عینی مربوط به حقایق قابل مشاهده هستند که غالباً از داده های ثانویه بدست

می آیند(خادم الحسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۶). از آنجا که در بیشتر تحقیقاتی که در کشور آمریکا در مورد کیفیت زندگی انجام شده است، محققان بیشتر به تجارب ذهنی افراد از زندگی شان توجه کرده و بر معرف های ذهنی تاکید کرده اند این رویکرد به رویکرد آمریکایی نیز معروف است(عظیمی، ۱۳۸۹: ۴). لی اظهار می کند که کیفیت زندگی باید ذهنی باشد و مناسب ترین شیوه برای کشف کیفیت زندگی، پرسیدن ادراک مردم از زندگی آنهاست. وی همچنین معتقد است که شاخص های ذهنی برای اهداف برنامه ریزی و سیاست گذاری نسبت به شاخص های عینی ارجح است زیرا این شاخص ها باز خوردهای ارزشمندی را برای برنامه ریزان و سیاست گذاران فراهم می کنند. با وجود این، شاخص های ذهنی پایایی کمتر و قابلیت اطمینان بیشتری دارند(Lee, 2008: 1208). علی رغم برخی نقاط ضعف، شاخص های ذهنی در سیاست های اجتماعی، انتخاب اهداف سیاسی و ارزیابی موفقیت های سیاسی ضروری هستند. شاخص های عینی به تنهایی نمی توانند اطلاعات کافی را برای ما فراهم سازند. سیاست گذاران باید بدانند مردم واقعاً چه چیزهایی نیاز دارند، تا بتوانند معنادار ترین اهداف را برای آنها انتخاب کنند. بسیاری از این اطلاعات مستلزم این هستند که ما از شاخص های ذهنی استفاده کنیم. هنگامی که سیاست گذاران درباره اهداف تصمیم می گیرند، باز هم با این مشکل روبه رو هستند که فرآیند سیاسی همیشه اولویت های عمومی را به درستی منعکس نمی سازد. بنابراین درک بهتر اولویت های عمومی مستلزم تحقیقات بیشتری در زمینه نگرانی ها، آرزوها و رضایتمندی عمومی مردم است که این شاخص ها هم از نظر مفهوم و هم از نظر اندازه گیری ها ذهنی هستند(خادم الحسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۱). در این پژوهش با در نظر گرفتن قابلیت رویکرد ذهنی در نشان دادن کاستی ها و نیازهای واقعی مردم رویکرد ارزیابی کیفیت زندگی شهری ذهنی انتخاب گردید.

شاخص های مورد مطالعه در پژوهش

با استناد به مطالعات انجام شده در سطح جهان و ایران سنجش کیفیت زندگی شهری، باید در چهار قلمرو کالبدی - خدماتی، زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی زندگی شهری صورت گیرد. مجموعه شاخص های ارزیابی کیفیت زندگی شهری در این پژوهش با توجه به مجموعه مطالعات انجام شده، به شرح جدول شماره(۳) خواهد بود.

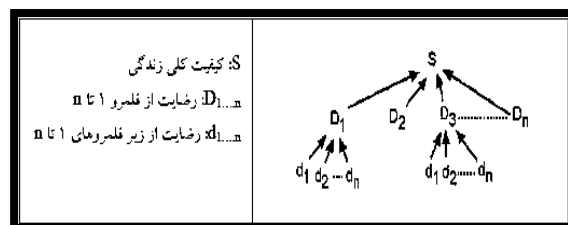
جدول(۳): قلمرو و شاخص های مورد مطالعه در پژوهش؛ مأخذ: نگارندگان.

منبع	شاخص ها	قلمرو
Tuan Seik(2000), Marans and kweon(2001), Bonaiuto et al(2003), Ibrahim and Chung(2003), Pacione(2003), Mc Creat et al(2006), Santos and Martins (2007), Fahy and O Cinneide(2008), Das(2008), Lee(2008), Senlier et al(2009) OKTAY and Rustemli (2010), Turksever and Atalik(2011)Stimson et al(2011), Turkoglu et al(2011) Zainal et al(2012)	میزان رضایت از وضعیت مسکن میزان رضایت از کیفیت دسترسی به تجهیزات و زیر ساخت های شهری(لوله کشی آب، فاضلاب، برق، گاز) میزان رضایت از کیفیت پوشش و عرض معابر میزان رضایت از وضعیت ترافیک در معابر میزان رضایت از روشنایی محله میزان رضایت از زیبایی محله میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به خدمات محله(سوپر مارکت، نانوائی، میوه فروشی، آرایشگاه و...) میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به حمل و نقل عمومی میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به فضاهای سبز و پارک ها میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به امکانات آموزشی (مهد کودک، کودکستان، دبستان، دبیرستان، دانشگاه و آموزشگاه ها و...) میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به امکانات بهداشتی و درمانی(خانه بهداشت، درمانگاه، بیمارستان) میزان رضایت از دسترسی و کیفیت فرهنگی و مذهبی(مسجد، کتابخانه عمومی و...) میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به امکان ورزشی(سالن ها، باشگاه ها، استخر و...) میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به مراکز خرید میزان رضایت از دسترسی مراکز اداری(دسترسی به بانک ها، شهرداری، اداره گاز، آب و فاضلاب و...)	کالبدی - خدماتی
زبردست و بنی بنی عامریان(۱۳۸۸)، خادم الحسینی و همکاران(۱۳۸۹)، غلامی فاردقی(۱۳۹۰)، حیدری(۱۳۹۰)، محمودی(۱۳۹۰)، فتحعلیان و پرتویی(۱۳۹۰)، براتی و یزدان پناه شاه آبادی(۱۳۹۰)، قالیباف و همکاران(۱۳۹۰)، اکبریان فر(۱۳۹۱)، رهنمایی و همکاران(۱۳۹۱)، سجادی و همکاران(۱۳۹۱)، سلیمانی		

<p>و همکاران (۱۳۹۱)، خواجه شاهکوهی و همکاران (۱۳۹۱)، شاطریان و همکاران (۱۳۹۱)، خادمی و جوکار سرهنگی (۱۳۹۱)، قدمی و معتمد (۱۳۹۲)، رفیعیان و عسگری زاده (۱۳۹۲)، قنبری و همکاران (۱۳۹۲)، قربانی و همکاران (۱۳۹۲)، سلیمانی و همکاران (۱۳۹۲).</p>	<p>میزان رضایت از پاکیزگی محله میزان رضایت از جمع آوری به موقع زباله ها میزان رضایت از جمع آوری فاضلاب و آب های سطحی در سطح محله میزان رضایت از سر و صدا در محله میزان رضایت از تمیزی هوای محله</p>	<p>بستر رابطه</p>
	<p>میزان رضایت از امنیت محله میزان ارتباط با همسایه ها میزان مشارکت همسایه ها در انجام امور مشترک (کارهای محله، امور خیر، مراسم عزاداری و...) میزان رضایت از ارتباط با همسایه ها میزان احساس تعلق به محله میزان رضایت از وضعیت سلامتی احساس شادمانی و امیدواری به آینده</p>	<p>ارتباط رابطه</p>
	<p>رضایت از شغل رضایت از میزان درآمد و وضعیت اقتصادی خانواده میزان رضایت از هزینه های مرتبط با مسکن (تعمیر و نگهداری، اجاره بها و رهن) و هزینه آب، برق و گاز میزان رضایت از هزینه دخل و خرج روزانه</p>	<p>ارتباط رابطه</p>

مدل نظری پژوهش

کیفیت ذهنی زندگی به روش های مختلفی قابل اندازه گیری می باشد. در یکی از مهمترین روش ها، کیفیت ذهنی زندگی می تواند میزان تجمعی از سطح رضایت در قلمروهای مختلف زندگی باشد. براساس این روش زندگی به قلمروهای مختلفی تقسیم شده و ترکیب میزان رضایت حاصل از هریک از قلمروها، کیفیت کلی زندگی را نشان می دهد. این روش را می توان به صورت شماتیک در شکل شماره (۲) مشاهده کرد.

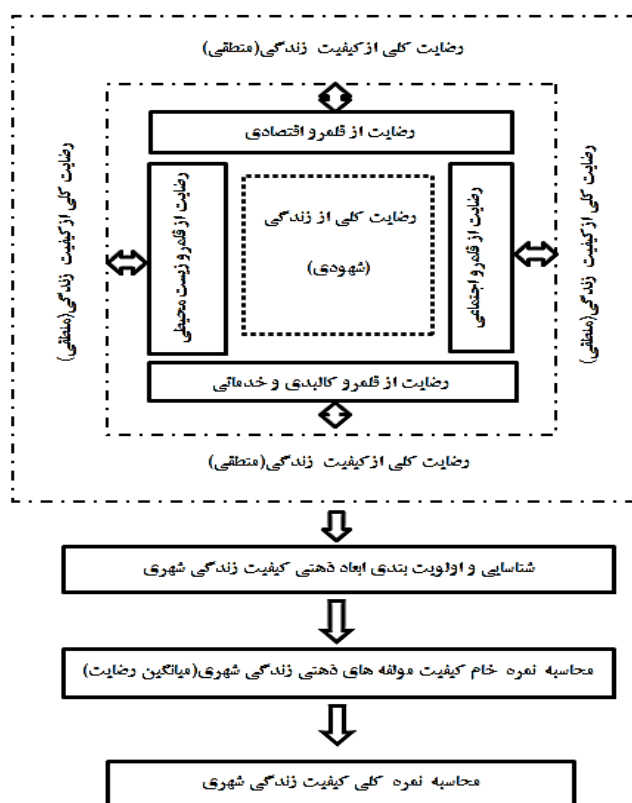

شکل (۲): کیفیت زندگی به عنوان ترکیبی از میزان رضایت از قلمروهای مختلف زندگی؛ مأخذ: (Pacione, 2003:24).

در روش دیگر، کیفیت ذهنی زندگی بر حسب رضایت کلی افراد از زندگی و به عنوان یک کل اندازه گیری می شود. در این روش رضایت کلی از زندگی معمولاً با استفاده از پاسخ های شهودی یا منطقی اندازه گیری می شود. در روش شهودی افراد در مورد زندگی خود به عنوان یک کل مورد سؤال قرار می گیرند. اما در روش منطقی افراد در مورد احساس خود از قلمروهای مختلف زندگی مانند مسکن، محیط طبیعی، امنیت، شغل، درآمد و ... مورد سؤال قرار می گیرند و هنگامی که افراد به این سئوالات پاسخ دادند، احساس آنها در مورد زندگی به عنوان یک کل مورد سؤال قرار می گیرد در نتیجه آنها می توانند پاسخ منطقی با توجه به جنبه های مختلف زندگی ارائه دهند. اندازه گیری هر دو پاسخ شهودی و منطقی به بررسی این موضوع کمک می کند که آیا تغییری در دیدگاه افراد در مورد احساس آنها نسبت به زندگی پس از توجه به قلمروهای مختلف زندگی وجود دارد (Das, 2008:304). ابراهیم و چانگ اظهار کرده اند که استفاده از این دو پاسخ دستیابی به سنجه های دقیق تر کیفیت ذهنی زندگی را تسهیل می کند (Ibrahim and Chung, 2003:210). در این تحقیق با توجه به اینکه تبیین، شناسایی و اولویت بندی ابعاد کیفیت ذهنی

زندگی از دید ساکنان محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه به عنوان اهداف پژوهش محسوب می شوند، بنابراین در این تحقیق از هر دو روش به صورت ترکیبی استفاده خواهد شد. در یک جمع بندی کلی با توجه به اهداف، رویکرد تحقیق و شاخص های استنباط شده از مبانی نظری، می توان مدل نظری پژوهش را بصورت شکل شماره (۳) نشان داد.

شکل (۳): مدل نظری پژوهش؛ مأخذ: نگارندگان.

یافته ها

کیفیت ذهنی زندگی در محلات مورد مطالعه قدیم و جدید شهر ارومیه: در این پژوهش کیفیت ذهنی زندگی در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید شهر ارومیه بر حسب پاسخ شهودی و منطقی اندازه گیری شده است. جمع بندی نتایج تحلیل توصیفی که در جدول شماره (۴) به تفصیل آمده، نشان دهنده این مطلب است که بر حسب پاسخ شهودی، ۲۱ درصد از پاسخگویان ساکن در محلات مورد مطالعه بافت قدیم از کیفیت زندگی خود به طور کامل ناراضی و تنها ۱۷ درصد رضایت کامل داشتند. به طوری کلی ۸/۶ درصد از پاسخگویان در این محلات از کیفیت زندگی راضی، ۳۵ درصد از کیفیت زندگی خود ناراضی و ۳۳/۷ درصد تاحدودی راضی بودند. اما نتایج حاصل از پاسخ های منطقی نشان داد پاسخگويانی که به طور کامل از کیفیت زندگی خود ناراضی هستند به ۵/۲ درصد کاهش پیدا کرده است. به طور کلی ۱۵/۶ درصد پاسخگویان از کیفیت زندگی راضی، ۳۳/۳ درصد ناراضی و ۴۴/۲ درصد تاحدودی راضی بودند. میزان رضایت پاسخگویان از کیفیت کلی زندگی در محلات مورد مطالعه بافت جدید بر حسب پاسخ شهودی نشان می دهد که ۳ درصد از پاسخگویان از کیفیت کلی زندگی خود به طور کامل ناراضی و ۴ درصد رضایت کامل دارند. به طور کلی ۲۹ درصد راضی، ۱۸ درصد ناراضی و ۴۶ درصد از کیفیت کلی زندگی خود تاحدودی راضی هستند. پاسخ منطقی پاسخگویان به میزان رضایت از کیفیت کلی زندگی در محلات مورد مطالعه بافت جدید نسبت به بافت قدیم تغییرات محسوس تری را نشان می دهد به گونه ای که تعداد پاسخگويانی که از کیفیت کلی زندگی خود احساس راضی و بسیار راضی بودند به ترتیب به ۸ و ۵۱ درصد

افزایش یافتند و به تبع تعداد پاسخگویانی که از کیفیت کلی زندگی خود تاحدودی راضی و ناراضی بودند به ترتیب ۳۴ و ۶ درصد کاهش یافت. با مقایسه میانگین امتیاز کیفیت زندگی شهودی با کیفیت زندگی منطقی در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و بافت جدید نشان دهنده اختلاف سطح رضایت افراد برحسب پاسخ های شهودی و منطقی است. این امر نشان دهنده این است نظرات پاسخگویان بعد از مرور بر قلمروهای زندگی تغییر کرده است. به گونه ای که میانگین کیفیت زندگی شهودی در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید به ترتیب برابر با ۲/۳۷ و ۳/۱۵ است. در حالی که میانگین کیفیت زندگی منطقی در محلات مورد مطالعه بافت قدیم ۲/۸۱ و در محلات مورد مطالعه بافت جدید ۳/۶۱ است.

جدول (۴): میزان رضایت از کیفیت زندگی (شهودی و منطقی) در محلات مورد مطالعه؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

بافت جدید	محلات مورد مطالعه بافت جدید										بافت قدیم				محلات مورد مطالعه بافت قدیم				شرح
	محله زمین شهری					محله کوی کشاورز					بافت قدیم		محله یونجه زار		محله هفت آسیاب				
	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی	کیفیت زندگی منطقی	کیفیت زندگی شهودی			
بسیار راضیم	۱	۱/۵	۱	۱/۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳			
راضیم	۸/۵	۱۰	۱۰	۱۰/۹	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷	۱۰/۷			
تاحدودی راضیم	۳۵	۴۵	۴۵	۴۳/۳	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰			
ناراضیم	۳۳	۷۸	۳۳/۳	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴	۹۴			
بسیار ناراضیم	۲۲	۱۰۰	۶	۱۰۰	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷			
میانگین لیکرت	۲/۳۴	۲/۷۴	۲/۳۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴	۲/۷۴			
انحراف استاندارد	۰/۹۶	۰/۸۵	۰/۹۶	۰/۸۵	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷			

میزان رضایت مندی پاسخگویان از شاخص های کیفیت زندگی شهری در قلمرو های چهارگانه زندگی شهری در محلات مورد مطالعه قدیم و جدید شهر ارومیه

کیفیت ذهنی زندگی افراد نتیجه ترکیب میزان رضایت آنها از قلمروهای مختلف زندگی است. رضایت از قلمروها نیز نتیجه ترکیب رضایت از شاخص های مختلف مربوط به آن قلمروها است. جمع بندی نتایج تحلیل های توصیفی که در جدول شماره (۵) به تفسیر آمده است. میانگین رضایت کلی پاسخگویان ساکن در چهار محله مورد مطالعه از شاخص های قلمرو کالبدی و خدماتی نشان دهنده اختلاف جزئی این محلات نسبت به یکدیگر از قلمرو کالبدی و خدماتی هستند. اما در مجموع می توان گفت با توجه به میانگین رضایت پاسخگویان، محلات مورد مطالعه بافت جدید بامیانگین رضایت ۳/۶، نسبت به محلات مورد مطالعه بافت قدیم با میانگین ۳/۴ از نظر کیفیت قلمرو کالبدی - خدماتی وضعیت بهتری دارند. محله زمین شهری از بافت جدید با میانگین رضایت ۳/۷۸ در مجموع از سه محله دیگر به لحاظ کالبدی و خدماتی کیفیت بالاتری را دارا است.

جدول (۵): رضایتمندی پاسخگویان از شاخص های قلمرو های چهارگانه زندگی شهری در محلات مورد مطالعه قدیم و جدید شهر ارومیه؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

شرح	محلات مورد مطالعه بافت قدیم				محلات مورد مطالعه بافت جدید			
	محله هفت آسیاب		محله یونجه زار		محله کوی کشاورز		محله زمین شهری	
	میانگین رضایت	انحراف استاندارد	میانگین رضایت	انحراف استاندارد	میانگین رضایت	انحراف استاندارد	میانگین رضایت	انحراف استاندارد
میزان رضایت از وضعیت مسکن	۲/۸	۰/۹۳	۲/۷	۰/۹۳	۴	۰/۷۳	۴/۱	۰/۷۸
میزان رضایت از دسترسی و کیفیت به تجهیزات و زیر ساخت های شهری	۴	۰/۵۵	۳/۶	۰/۵۷	۴/۳	۰/۵۲	۴	۰/۶۱
میزان رضایت از کیفیت پوشش و عرض معابر	۲	۰/۷۷	۱/۵	۰/۷۷	۳/۵	۰/۸۰	۳/۹	۰/۷۵

قلمرو کالبدی -

ارزیابی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه / ۱۷

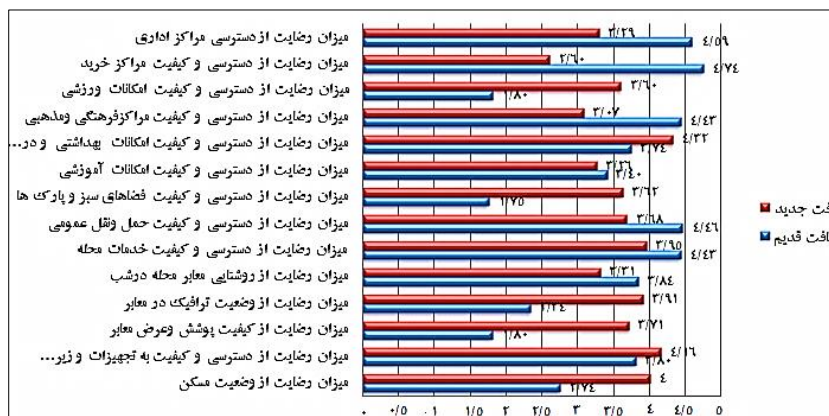
۰/۹۵	۳/۸	۰/۶۹	۴	۱/۱	۱/۹	۰/۷۶	۲/۸	میزان رضایت از وضعیت ترافیک در معابر
۰/۶۵	۴/۱	۰/۹۹	۲/۶	۰/۵۸	۳/۵	۰/۵۶	۴/۱	میزان رضایت از روشنایی معابر محله در شب
۰/۶۸	۳/۸	۰/۶۶	۴/۱	۰/۵۰	۴/۳	۰/۵۳	۴/۶	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت خدمات محله
۰/۷۹	۳/۶	۰/۷۴	۳/۸	۰/۷۷	۴/۴	۰/۶۶	۴/۵	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت حمل و نقل عمومی
۰/۵۹	۴/۴	۱/۳	۲/۸	۰/۹	۱/۹	۰/۵۹	۱/۶	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت فضاهای سبز و پارک ها
۱/۰۳	۳/۵	۱/۰۹	۳	۰/۶۲	۳/۷	۰/۷۶	۳/۱	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت امکانات آموزشی
۰/۶۴	۴/۵	۰/۶۵	۴/۱	۰/۸۱	۴/۲	۰/۷۳	۳/۲	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت امکانات بهداشتی و درمانی
۱/۰۳	۳/۸	۱/۰۵	۲/۴	۰/۷۱	۴/۴	۰/۶۶	۴/۵	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت مراکز فرهنگی و مذهبی
۰/۶۴	۴/۲	۰/۸۱	۳	۰/۴	۱/۶	۰/۷۵	۲	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت امکانات ورزشی
۱/۰۳	۲/۳	۰/۹۰	۲/۹	۰/۴	۴/۸	۰/۵۲	۴/۷	میزان رضایت از دسترسی و کیفیت مراکز خرید
۰/۸۳	۲/۹	۰/۶۸	۳/۷	۰/۸۶	۴/۷	۰/۵۳	۴/۵	میزان رضایت از دسترسی مراکز اداری
	۳/۷۸		۳/۴۳		۳/۳۷		۳/۴۷	میزان رضایت از قلمرو کالبدی- خدماتی در سطح محله
	۳/۶				۳/۴			میانگین رضایت از قلمرو کالبدی- خدماتی در سطح بافت
۰/۸۳	۴/۴	۰/۶۷	۳/۲	۰/۶۲	۳/۶	۰/۶۵	۳/۷	میزان رضایت از پاکیزگی محله
۰/۶۵	۴/۶	۰/۵۰	۴/۵	۰/۸۱	۴/۲	۰/۶۶	۴/۱	میزان رضایت از جمع آوری به موقع زباله ها
۰/۶۰	۴/۴	۰/۸۲	۳/۸	۰/۸۱	۱/۹	۰/۷۸	۲/۸	میزان رضایت از جمع آوری فاضلاب و آب های سطحی در سطح محله
۰/۴۸	۴/۵	۰/۶۵	۴/۷	۰/۸۲	۳/۴	۰/۶۹	۳/۷	میزان رضایت از سر و صدا در محله
۰/۵۸	۴/۶	۰/۴۵	۴/۷	۰/۴۹	۳/۱	۰/۵۴	۳/۶	میزان رضایت از تمیزی هوای محله
۰/۶۰	۴/۳	۰/۶۰	۴/۴	۰/۹۷	۱/۶	۰/۶۷	۲/۷۷	میزان رضایت از زیبایی محله
	۴/۴۸		۴/۲۲		۲/۹۷		۳/۴۴	میزان رضایت از از قلمرو زیست محیطی در سطح محله
	۴/۳۵				۳/۲			میزان رضایت از از قلمرو زیست محیطی در سطح بافت
۰/۵۰	۴/۵	۰/۸۶	۴/۲	۰/۸۲	۲/۵	۰/۸	۴/۲	میزان رضایت از امنیت و آسایش محله
۰/۸۳	۲	۰/۸۶	۲	۰/۸۹	۲/۱	۰/۸	۳/۵	میزان ارتباط با همسایه ها
۰/۹۳	۲/۱	۰/۸۵	۲/۱	۰/۸۱	۲/۱	۰/۸	۳/۶	میزان مشارکت همسایه ها در انجام امور مشترک
۰/۷۵	۳/۴	۰/۸۵	۳/۳	۱/۳	۲/۴	۰/۷	۳/۹	میزان رضایت از ارتباط با همسایه ها
۰/۵۵	۴/۵	۰/۸۲	۴/۳	۰/۶۴	۲/۵	۰/۹	۳/۴	میزان احساس تعلق به محله
۰/۶۷	۴/۲	۰/۷۴	۴/۱	۰/۹۱	۴	۰/۶	۳/۹۲	میزان رضایت از وضعیت سلامتی
۰/۷۶	۳/۴	۰/۷۳	۳/۲	۰/۸۶	۲/۷	۰/۷	۲/۷۸	چه میزان در زندگی خود احساس شادمانی می کنید و به آینده خود امیدوارید؟
	۳/۴		۳/۳		۲/۷		۳/۶	میزان رضایت از قلمرو اجتماعی زندگی شهری در سطح محله
	۳/۳۵				۳/۱۵			میزان رضایت از قلمرو اجتماعی زندگی شهری در سطح بافت
۰/۹۰	۳/۷۸	۰/۷۳	۳/۵	۰/۸۶	۳/۱	۰/۹۴	۳/۲	میزان رضایت از شغل
۰/۸۵	۳/۳۵	۰/۸۴	۳/۱	۰/۷۲	۲/۲	۰/۷۹	۲/۲	میزان رضایت از میزان درآمد و وضعیت اقتصادی خانواده
۰/۷۶	۲/۲۷	۰/۷۳	۲/۱	۱/۸۰	۱/۹	۰/۷۱	۱/۹	میزان رضایت از هزینه های آب، برق، گاز، تلفن و هزینه های مرتبط با مسکن
۰/۷۲	۲/۵۷	۰/۵۹	۲/۵	۰/۷۶	۲/۲	۰/۶۲	۲/۲	میزان رضایت از دخل و خرج روزانه
	۳		۲/۸		۲/۴		۲/۴	میزان رضایت از قلمرو اقتصادی زندگی شهری در سطح محله
	۲/۹				۲/۴			میزان رضایت از قلمرو اقتصادی زندگی شهری در سطح بافت

قلمرو زیست محیطی

قلمرو اجتماعی

قلمرو اقتصادی

همانگونه که در شکل شماره (۴) نیز ملاحظه می گردد ارزش میانگین میزان رضایت پاسخگویان محلات مورد مطالعه بافت قدیم در شاخص های مربوط به دسترسی و کیفیت مراکز خرید، مراکز اداری، حمل و نقل عمومی، خدمات محله و کیفیت روشنایی محله نسبت پاسخگویان محلات مورد مطالعه بافت جدید بیشتر می باشد. ارزش میانگین میزان رضایت پاسخگویان از شاخص های میزان رضایت از دسترسی و کیفیت امکانات بهداشتی و درمانی، تجهیزات وزیر ساخت های شهری، وضعیت مسکن وضعیت ترافیک در معابر، کیفیت پوشش و عرض معابر، دسترسی و کیفیت فضای سبز و پارک ها و امکانات ورزشی نشان دهنده کیفیت بالای این شاخص ها در محلات مورد مطالعه بافت جدید نسبت به بافت قدیم است.

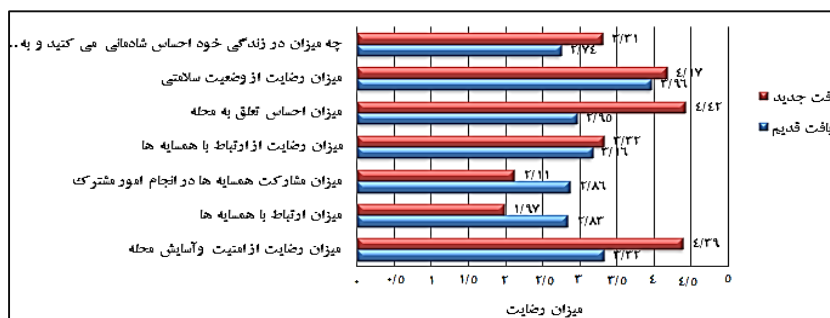
شکل (۴): میانگین رضایت مندی پاسخگویان از شاخص های قلمرو کالبدی - خدماتی؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

میانگین رضایت کلی پاسخگویان از قلمرو زیست محیطی در محلات مورد مطالعه بافت جدید با ارزش میانگین ۴/۳۵، نسبت به محلات مورد مطالعه بافت قدیم با ارزش میانگین ۳/۲، نشان دهنده کیفیت بالای محلات مورد مطالعه بافت جدید از نظر شاخص های قلمرو زیست محیطی، نسبت به محلات مورد مطالعه بافت قدیم است. محله یونجه زار از بافت قدیم و محله زمین شهری از بافت جدید به ترتیب با میانگین رضایت ۲/۹۷ و ۴/۴۸ پاسخگویان دارای بالاترین و پایین ترین میزان رضایت از قلمرو زیست محیطی زندگی شهری در سطح محلات مورد مطالعه می باشند. همانگونه که در شکل شماره (۵) نیز ملاحظه می گردد ارزش میانگین میزان رضایت پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت جدید در کلیه شاخص های مورد مطالعه در قلمرو زیست محیطی زندگی شهری نسبت به میانگین میزان رضایت پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم بیشتر است. در بین شاخص های مورد بررسی در سطح چهار محله مورد مطالعه، بالاترین میزان رضایت با ارزش میانگین رضایت ۴/۳۵ از سوی کل پاسخگویان مربوط به شاخص میزان رضایت از جمع آوری به موقع زباله است. در محلات مورد مطالعه بافت قدیم میزان رضایت از زیبایی محله و میزان رضایت از جمع آوری فاضلاب و آب های سطحی در سطح محله به ترتیب با ارزش میانگین میزان رضایت ۲/۱۸ و ۲/۳۵ کمترین ارزش میانگین رضایت را از نظر پاسخگویان نسبت به سایر شاخص های زیست محیطی دارند. که این موضوع نشان دهنده وجود مشکلات فراوان در دو شاخص مورد بحث، علاوه بر ضعف کلی دو محله هفت آسیاب و یونجه زار از نظر قلمرو زیست محیطی است.

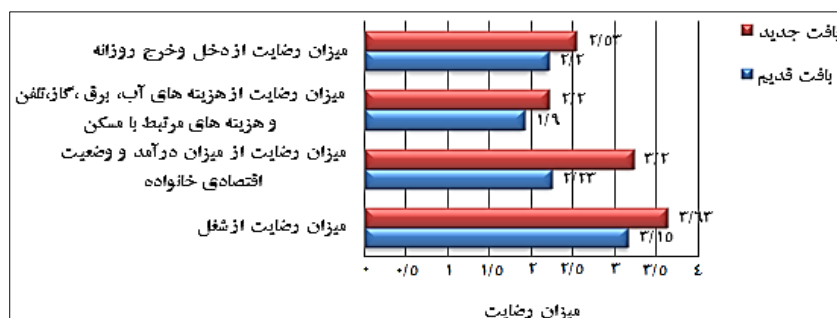
شکل (۵): میانگین رضایت مندی پاسخگویان از شاخص‌های قلمرو زیست محیطی در محلات مورد مطالعه قدیم و جدید؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

نتایج تحلیل توصیفی میزان رضایت مندی پاسخگویان از قلمرو اجتماعی زندگی شهری در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید نشان دهنده این است که میانگین رضایت کلی از قلمرو اجتماعی در چهار محله مورد مطالعه از نظر پاسخگویان دارای اختلاف جزئی نسبت به یکدیگر هستند. اما در مجموع می‌توان گفت که محلات مورد مطالعه بافت جدید از نظر کیفیت قلمرو اجتماعی با توجه به نظر پاسخگویان، با ارزش میانگین رضایت ۳/۳۵، نسبت به محلات مورد مطالعه بافت قدیم با ارزش میانگین رضایت ۳/۱۵ وضعیت بهتری دارند. محله هفت آسیاب از بافت قدیم با میانگین رضایت ۳/۶ در مجموع از سه محله دیگر به لحاظ اجتماعی کیفیت بالاتری را دارا است. محله یونجه زار از بافت قدیم با میانگین رضایت ۲/۷ از سوی پاسخگویان در قلمرو اجتماعی پایین‌ترین کیفیت را به خود اختصاص داده است. که در شکل شماره (۶) نیز ملاحظه می‌گردد. پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم با میانگین رضایت ۲/۹ از شاخص حس تعلق به محله نسبت به پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت جدید با میانگین رضایت ۴/۴۲ کمتر به محله خود احساس تعلق داشته و حاضران محل سکونت خود را تغییر دهند. میزان ارتباط با همسایه‌ها و میزان مشارکت همسایه‌ها در انجام امور مشترک در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید در کل پایین است با این حال محلات مورد مطالعه بافت قدیم وضعیت بهتری نسبت به محلات مورد مطالعه بافت جدید دارند. پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت جدید در مجموع نسبت به پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم، به طور میانگین از وضعیت سلامتی خود رضایت بالای دارند و در زندگی خود احساس شادمانی بیشتری کرده، به آینده خود امیدوارترند.

شکل (۶): میانگین رضایت مندی پاسخگویان از شاخص‌های قلمرو اجتماعی در محلات مورد مطالعه قدیم و جدید؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق. نتایج تحلیل توصیفی رضایت مندی پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید از شاخص‌های قلمرو اقتصادی زندگی شهری، نشان دهنده سطح رضایت پایین کل پاسخگویان از شاخص‌های قلمرو اقتصادی زندگی شهری است. با این وجود پاسخگویان ساکن محلات بافت جدید نسبت به پاسخگویان ساکن محلات قدیم احساس رضایت بالای نسبت به شاخص‌های قلمرو اقتصادی زندگی شهری دارند. همانگونه که در شکل شماره (۷) مشاهده می‌گردد. ارزش میانگین رضایت پاسخگویان ساکن در

محلات مورد مطالعه بافت قدیم از شاخص های رضایت از دخل و خرج روزانه، رضایت از هزینه های آب، برق، گاز، تلفن و هزینه های مرتبط با مسکن و رضایت از میزان درآمد و وضعیت اقتصادی خانواده به طور متوسط برابر ۲/۱ است این در حالی است که متوسط ارزش میانگین رضایت ۲/۶۵ است.

شکل (۷): میانگین رضایت مندی پاسخگویان از شاخص های قلمرو اقتصادی در محلات مورد مطالعه قدیم و جدید؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

شناسایی ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری: در این پژوهش برای پوشش دادن ابعاد کیفیت زندگی شهری چندین شاخص ذهنی در چهار قلمرو زندگی شهری پیشنهاد گردید که این امر به تبع باعث افزایش تعداد متغیرهای دخیل در ارزیابی سطح کلی کیفیت زندگی شهری می شود. از این رو برای دستیابی به نتایج دقیق تر در محاسبه سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهرارومیه، با توجه به ۳۱ شاخص ذهنی مورد بررسی در چهار قلمرو زندگی شهری، ابعاد (عامل ها) ذهنی کیفیت زندگی شهری از دیدگاه پاسخگویان از طریق تلخیص شاخص های پیشنهادی در عامل های اصلی با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی به روش مولفه های اصلی در محیط نرم افزار SPSS شناسایی گردید. شاخص کفایت نمونه گیری کیزر-میر-اولکین (Kaiser-Meyer-Olkin) برای داده های این پژوهش ۰/۸۹۵ بدست آمده است که نشان دهنده آن است که داده های تحقیق قابل تقلیل به تعدادی عامل های زیربنایی و بنیادی می باشد و حجم نمونه نیز در حد کفایت است. همچنین، نتیجه آزمون بارتلت (۵۹۱۴/۱۳۱) که در سطح خطای ۰/۰۱ معنی دار است، نشان می دهد که بین گویه های داخل عامل همبستگی خوبی وجود دارد. جدول شماره (۶) با عنوان (Rotated Component Matrix) ماتریس چرخیده شده عامل ها را نشان می دهد تعداد عامل های استخراج شده بوسیله معیار مقدار ویژه (مقدار ویژه بزرگتر از یک) و اسکری پلات، ۴ عامل است. این چهار عامل که در مجموع ۵۹/۹۵۶ درصد از کل واریانس را تبیین می کنند به عنوان عامل ها (ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری) شناسایی شده در نظر گرفته می شود. در این پژوهش براساس قاعده کلی در تحلیل عاملی ۸ شاخص از ۳۱ شاخص ذهنی مورد بررسی را که عامل ها نتوانسته اند بالاتر از ۰/۵ (یا ۵۰ درصد) از تغییرات آن ها (واریانس) را تبیین کنند، تعدیل و از مجموعه متغیرها حذف شده اند.

جدول (۶): عوامل شناسایی شده و متغیرها و بارعاملی هر کدام؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

Rotated Component Matrix ^a					
عامل ها				متغیرها	
۴	۳	۲	۱		
			۰/۷۸۵	رضایت از زیبایی محله	s21
			۰/۷۷۵	رضایت از پاکیزگی محله	s16
			۰/۷۴۹	رضایت از کیفیت پوشش و عرض معابر	s4
			۰/۷۴۹	رضایت از جمع آوری فاضلاب و آب های سطحی در سطح محله	s18
			۰/۷۰۲	رضایت از وضعیت ترافیک در معابر	s5
			۰/۶۵۴	رضایت از تمیزی هوای محله	s20
			۰/۶۲۵	رضایت از امنیت و آسایش محله	s22
			۰/۶۰۷	رضایت از دسترسی و کیفیت امکانات ورزشی	s13
			۰/۵۷۱	رضایت از دسترسی و کیفیت فضاهای سبز و پارک ها	s9

Extraction Method: Principal Component Analysis .

s26	احساس تعلق به محله	۰/۵۲۲		
s32	رضایت از دخل و خرج روزانه	۰/۸۳۱		
s31	رضایت از هزینه های آب، برق، گاز، تلفن و هزینه های مرتبط با مسکن	۰/۷۶۶		
s29	رضایت از شغل	۰/۷۴۲		
s30	رضایت از میزان درآمد و وضعیت اقتصادی خانواده	۰/۷۲۶		
s28	احساس شادمانی و امیدواری به آینده	۰/۶۹۵		
s2	رضایت از وضعیت مسکن	۰/۵۰۱		
s24	میزان مشارکت همسایه ها در انجام امور مشترک	۰/۸۶۷		
s23	میزان ارتباط با همسایه ها	۰/۸۶۴		
s25	رضایت از ارتباط با همسایه ها	۰/۸۶۲		
s8	رضایت از دسترسی و کیفیت حمل و نقل عمومی	۰/۸۳۱		
s7	رضایت از دسترسی و کیفیت خدمات محله	۰/۸۰۳		
s15	رضایت از دسترسی مراکز اداری	۰/۶۷۴		
s14	رضایت از دسترسی و کیفیت مراکز خرید	۰/۵۵۵		
۱/۶۵۶	مقدار ویژه	۲/۰۲۱	۴/۰۰۷	۸/۵۰۵
۶/۱۳۳	درصد واریانس	۷/۴۸۵	۱۴/۸۳۹	۳۱/۴۹۹
	مجموع واریانس تبیین شده	۵۹/۹۵۶		

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.a

با توجه به نتایج تفصیلی جدول شماره (۶)، ۲۳ شاخص باقی مانده چهار قلمرو زندگی شهری در چهار عامل دسته بندی شدند. چهار عامل شناسایی شده را می توان با توجه به بار عاملی متغیرهای موجود و ماهیت متغیرها بصورت زیر نامگذاری کرد:

- عامل اول: این عامل بیشترین بارها را بر شاخص های قلمرو زیست محیطی و کالبدی کیفیت زندگی شهری نشان می دهد، بنابراین این عامل می تواند، کیفیت محیط محله نامگذاری شود.
- عامل دوم: این عامل بیشترین بار را بر روی شاخص های قلمرو اقتصادی کیفیت زندگی شهری نشان می دهد، این عامل را می توان، کیفیت مولفه های اقتصادی نامید.
- عامل سوم: این عامل که بیشترین بار را بر شاخص های قلمرو اجتماعی از جنس روابط اجتماعی نشان می دهد کیفیت روابط اجتماعی نامیده می شود.
- عامل چهارم: این عامل بیشترین بار را بر روی شاخص های دسترسی و کیفیت خدمات از قلمرو کالبدی - خدماتی زندگی شهری مانند میزان رضایت از دسترسی مراکز اداری (دسترسی به بانک ها، شهرداری، اداره گاز، آب و فاضلاب و...)، میزان رضایت از دسترسی و کیفیت حمل و نقل عمومی، میزان رضایت از دسترسی و کیفیت خدمات محله (سوپر مارکت، نانوائی، میوه فروشی، آرایشگاه و...)، میزان رضایت از دسترسی و کیفیت مراکز خرید نشان می دهد، بنابراین می توان این عامل را، تحت عنوان کیفیت دسترسی به خدمات نامید.

با توجه به اینکه بار عاملی متغیرهای باقی مانده در پرسشنامه در هر عامل از مقدار ۰/۵ بیشتر است به این معناست که هر کدام از مقیاس های پرسشنامه توسط گویه ها (سوالات مربوطه) به خوبی سنجیده می شود به عبارت دیگر پرسشنامه از روایی عاملی مناسبی برخوردار می باشد بنابراین می توان از عامل های شناسایی شده به عنوان ابعاد کیفیت زندگی شهری در تحلیل های بعدی استفاده نمود.

تعیین موثرترین ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری و محاسبه سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید یکی از اهداف اصلی این پژوهش پس از شناسایی ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری، اولویت بندی و تعیین موثرترین ابعاد ذهنی شناسایی شده کیفیت زندگی شهری در هر دو بافت و ارائه مدل علی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر

ارومیه براساس موثرترین ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری است. در این پژوهش با توجه به این که همه پیش شرط‌های رگرسیون خطی (میانگین (امید ریاضی) خطاها صفر، واریانس خطاها ثابت، عدم همبستگی بین خطاهای مدل و نبود همبستگی بین متغیرهای مستقل همبستگی) رعایت شده برای دستیابی به هدف مورد نظر از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام در محیط نرم افزار SPSS بصورت جداگانه برای بافت قدیم و جدید بهره گرفته شده است. در این تحلیل ابعاد ذهنی کیفیت زندگی شهری (عوامل یا ابعاد شناسایی شده) به عنوان متغیر مستقل و کیفیت زندگی منطقی به عنوان متغیر وابسته است. در جدول شماره (۷) و در ستون B به ترتیب ضرایب رگرسیونی هر کدام از متغیرهای مستقل و مقدار ثابت ارائه شده است. در ستون سطح معناداری نیز میزان معناداری ضرایب رگرسیونی برای دو بافت قدیم و جدید آورده شده است.

جدول (۷): ضرایب رگرسیونی و سطح معناداری آن‌ها؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد شده		متغیرهای مستقل
		Beta	خطای استاندارد	
۰/۰۰۰	۶۳/۶۹۲	۰/۷۵۲	۰/۰۴۵	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۱۷/۰۱۴	۰/۱۳۵	۰/۰۲۸	عامل کیفیت مولفه های اقتصادی
۰/۰۰۵	۲/۸۵۱	۰/۱۳	۰/۰۵	عامل کیفیت محیط محله
۰/۰۰۶	۲/۷۷۱	۰/۰۶۱	۰/۰۴	عامل کیفیت روابط اجتماعی
۰/۲۴۰	۱/۱۷۷	-	-	عامل کیفیت دسترسی به خدمات
۰/۰۰۰	۵۶/۸۴۷	۰/۷۴۳	۰/۰۶۱	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۱۱/۱۲۱	۰/۱۶	۰/۰۵۲	عامل کیفیت مولفه های اقتصادی
۰/۰۱	۲/۳۹۸	۰/۱۲۱	۰/۰۶	عامل کیفیت روابط اجتماعی
۰/۰۷۲	۱/۸۱۷	-	-	عامل کیفیت محیط محله
۰/۳۴۵	۰/۹۴۹	۰/۰۶۶	-	عامل کیفیت دسترسی به خدمات

با توجه به جدول شماره (۷) در بافت قدیم سه متغیر مستقل «عامل کیفیت مولفه های اقتصادی»، «عامل کیفیت محیط محله» و «عامل کیفیت روابط اجتماعی» دارای ضرایب رگرسیونی معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد هستند (سطح معناداری آن‌ها کمتر از ۰/۰۱ است) اما در بافت جدید فقط دو متغیر مستقل «عامل کیفیت مولفه های اقتصادی» و «عامل کیفیت روابط اجتماعی» بر متغیر وابسته تاثیر معناداری دارند. در هر دو بافت متغیر «عامل کیفیت دسترسی به خدمات» بر متغیر وابسته «کیفیت زندگی منطقی» تاثیر معناداری نداشته است. بنابراین بر اساس نتایج کسب شده رابطه رگرسیونی به تفکیک هر دو بافت قدیم و جدید به صورت زیر است.

خط رگرسیونی در محلات مورد مطالعه بافت قدیم

$$Y = 2/882 + 0/649(\text{کیفیت روابط اجتماعی}) + 0/141(\text{کیفیت محیط محله}) + 0/111(\text{کیفیت مولفه های اقتصادی})$$

خط رگرسیونی در محلات مورد مطالعه بافت جدید

$$Y = 3/473 + 0/58(\text{کیفیت روابط اجتماعی}) + 0/145(\text{کیفیت مولفه های اقتصادی})$$

برای مقایسه شدت تاثیر گذاری متغیرهای مستقل با یکدیگر از ضرایب استاندارد رگرسیونی (Beta) استفاده می شود به عبارت دیگر هر متغیر که ضرایب استاندارد بیشتری داشته باشد تاثیر بیشتری بر تغییرات متغیر وابسته (کیفیت زندگی منطقی) دارد. مقدار استاندارد شده ضرایب رگرسیونی (Beta) در جدول شماره (۷) نشان دهنده میزان تغییر در متغیر وابسته به ازای تغییری به اندازه یک انحراف معیار در متغیر مستقل است. هر چه، قدر مطلق ضرایب رگرسیونی استاندارد شده بیشتر باشد رابطه ی قوی تر بین متغیر وابسته و متغیر مستقل را نشان می دهد. در بافت قدیم عامل کیفیت مولفه های اقتصادی با ضریب بتای ۰/۷۵۲ بیشترین تاثیر بر متغیر وابسته و عامل های کیفیت محیط محله و عامل کیفیت روابط اجتماعی به ترتیب با ضریب بتای استاندارد ۰/۱۳۵ و ۰/۱۳ در رتبه دوم و سوم در

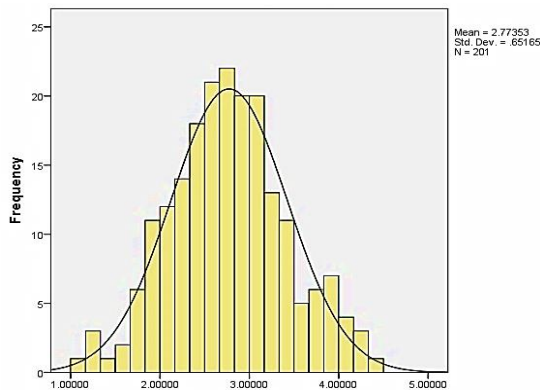
ارزیابی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه / ۲۳

بافت قدیم قرار دارند. در بافت جدید عامل کیفیت مولفه های اقتصادی با ضریب بتای ۰/۷۴۳ بیشترین تاثیر بر متغیر وابسته و عامل کیفیت روابط اجتماعی با ضریب بتای استاندارد ۰/۱۶ در رتبه دوم قرار دارد. بنابراین بطور کلی با تغییر عامل کیفیت مولفه های اقتصادی در هر دو بافت قدیم و جدید بیشترین تاثیر بر کیفیت زندگی منطقی بوجود خواهد آمد.

با استفاده از دو خط رگرسیون بدست آمده برای محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید در محیط نرم افزار SPSS سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان در هر محله محاسبه و میانگین نمرات رگرسیون حاصل به عنوان سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات مورد مطالعه محسوب شده است. جمع بندی خروجی های مربوط به نمره رگرسیون کل که در جدول شماره (۸) به تفسیر آمده نشان می دهد که میانگین سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان ساکن در محلات مورد مطالعه بافت جدید ۳/۵۹ و در بافت قدیم ۲/۷۵۳ است بنابراین پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت جدید از نظر سطح کلی کیفیت زندگی شهری نسبت به محلات مورد مطالعه وضعیت بهتری و میزان رضایت بالای دارند. در بین محلات مورد مطالعه محله زمین شهری از بافت جدید با میانگین نمره رگرسیون کل ۳/۶۸ از سطح کیفیت زندگی شهری بالاتری نسبت به محلات دیگر برخوردار است.

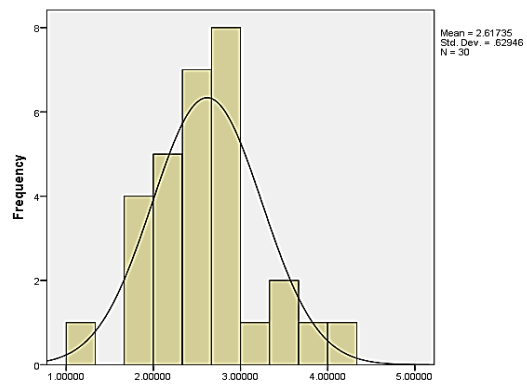
جدول (۸): نتایج محاسبات سطح (نمره) کلی کیفیت زندگی شهری در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید؛ مأخذ: یافته های تحقیق

شرح		محلات مورد مطالعه بافت قدیم		محلات مورد مطالعه بافت جدید	
		هفت آسیاب	یونجه زار	کوی کشاورز	زمین شهری
میانگین نمره کلی کیفیت زندگی شهری		۲/۷۷۴	۲/۶۱۷	۳/۵۳۳	۳/۶۸۷
انحراف استاندارد		۰/۶۵۲	۰/۶۲۹	۰/۵۵۴	۰/۶۱۱
کمینه		۱/۱۲۵	۱/۲۸۷	۱/۹۵۲	۲/۶۱۶
بیشینه		۴/۴۷۶	۴/۱۶۸	۴/۵۱۷	۴/۹۳۲
سطح کلی کیفیت زندگی شهری در مجموع					
بافت	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه	
قدیم	۲/۷۵۳	۰/۶۵	۱/۱۲۵	۴/۴۷۶	
جدید	۳/۵۹	۰/۵۷۸	۱/۹۵۲	۴/۹۳۲	

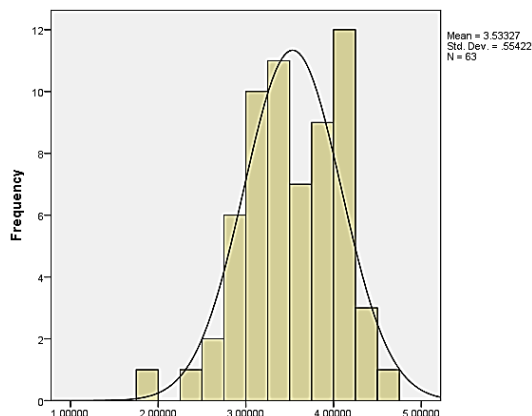
شکل (۸): نمودار سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان ساکن محله هفت

آسیاب؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

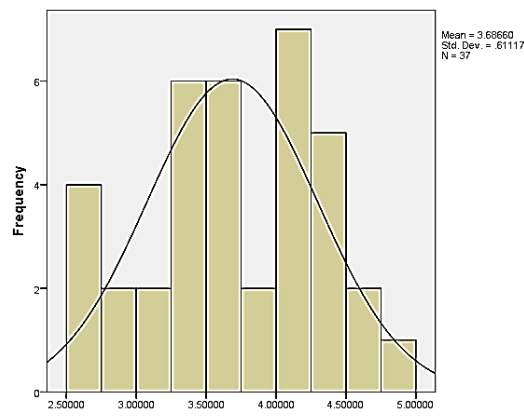
شکل (۹): نمودار سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان

ساکن محله یونجه زار؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

شکل (۹): نمودار سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان

ساکن محله کوی کشاورز؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

شکل (۱۰): نمودار سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان

ساکن محله زمین شهری؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

بررسی تاثیر خصوصیات فردی، اجتماعی و اقتصادی پاسخگویان بر سطح کیفیت زندگی شهری: برای بررسی تاثیر گذاری و وجود رابطه بین دو متغیر نوع آزمون و تحلیل های مورد استفاده باید براساس ماهیت کمی و کیفی بودن متغیر مستقل و متغیر وابسته انتخاب گردد. از این رو در این پژوهش برای بررسی تاثیر خصوصیات فردی، اجتماعی و اقتصادی پاسخگویان بر ارزیابی سطح کلی کیفیت زندگی شهری آنها مطابق جدول شماره (۹) از آزمون تحلیل رگرسیون، آزمون های آماری تفاوت میانگین استفاده شده است.

جدول (۹): ماهیت خصوصیات فردی، اجتماعی و اقتصادی پاسخگویان بر سطح کیفیت زندگی شهری.

متغیر وابسته	متغیر مستقل	ماهیت متغیر وابسته - متغیر مستقل	نوع آزمون و تحلیل
سطح کلی کیفیت زندگی شهری	سن - تعداد اعضای خانوار - مدت اقامت در محله	کمی - کمی	تحلیل رگرسیون
	جنسیت - تأهل - نوع مسکن - تحصیلات - وضعیت اشتغال - نوع مالکیت مسکن - میزان درآمد	کمی - کیفی	آزمون های آماری تفاوت میانگین

برای بررسی تاثیر متغیرهای کمی، سن، تعداد اعضای خانوار و مدت اقامت در محله بر روی متغیر کمی سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان فرض آماری به شرح زیر در سطح اطمینان ۹۵ درصد با استفاده از تحلیل رگرسیون مورد آزمون قرار می گیرد. اگر سطح معناداری ضریب رگرسیونی بدست آمده برای متغیر سن، تعداد اعضای خانوار و مدت اقامت در محله بیشتر از ۰/۰۵ شود فرض صفر تایید می شود.

- فرض صفر: تغییرات متغیر مستقل (سن افراد، تعداد اعضای خانوار و مدت زمان اقامت در محله) بر تغییرات متغیر وابسته (سطح کلی کیفیت زندگی شهری) موثر نیست (ضریب رگرسیونی صفر است).
- فرض مقابل: تغییرات متغیر مستقل (سن افراد، تعداد اعضای خانوار و مدت زمان اقامت در محله) بر تغییرات متغیر وابسته (سطح کلی کیفیت زندگی شهری) موثر است. (ضریب رگرسیونی صفر نیست).

نتایج تحلیل رگرسیون که در جدول شماره (۱۰) به تفسیر آمده، نشان می دهد از بین سه متغیر کمی مورد بررسی سن، تعداد اعضای خانوار و مدت زمان اقامت محله تنها مقدار سطح معناداری ضریب رگرسیونی متغیر سن کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین فرض صفر در خصوص این متغیر رد می شود بنابراین می توان نتیجه گرفت که متغیر سن بر متغیر نمره کل سطح کیفیت زندگی شهری در سطح اطمینان ۹۵ درصد تاثیر معناداری دارد. در خصوص دو متغیر دیگر می توان گفت تعداد اعضای خانوار و مدت زمان اقامت در محله هیچ تأثیری بر تغییرات سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان ندارند.

جدول (۱۰): ضرایب رگرسیونی و سطح معناداری آنها؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

متغیر مستقل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	t	سطح معناداری	نتیجه
	B	خطای استاندارد				
مقدار ثابت	۲/۳۰۵	۰/۱۶۴		۱۴/۰۴۶	۰/۰۰۰	
سن	۰/۰۱۴	۰/۰۰۳	۰/۲۳۶	۴/۳۹۷	۰/۰۰۰	رد فرض صفر

مقدار ثابت	۳/۲۴۱	۰/۱۵۶		۲۰/۷۴۳	۰/۰۰۰	
تعداد اعضای خانوار	-۰/۰۷	۰/۰۴۵	-۰/۰۸۵	-۱/۵۵۵	۰/۱۲۱	پذیرش فرض صفر
مقدار ثابت	۲/۸۹۵	۰/۰۷۲		۴۰/۳۶۸	۰	
مدت زمان اقامت در محله	۰/۰۰۶	۰/۰۰۳	۰/۱۰۲	۱/۸۵۵	۰/۰۶۵	پذیرش فرض صفر

همانگونه که در جدول شماره (۹) ملاحظه گردید با توجه به ماهیت کیفی بودن متغیرهای جنسیت، تأهل، نوع مسکن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، نوع مالکیت مسکن و میزان درآمد باید از آزمون های آماری تفاوت میانگین به بررسی وجود رابطه معناداری بین سطح کلی کیفیت زندگی شهری و این متغیرها پردازیم. به این منظور ابتدا می بایست نرمال بودن متغیر سطح کلی کیفیت زندگی شهری به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گیرد. تا نوع آزمون آماری پارامتریک و ناپارامتریک برای بررسی رابطه سطح کلی کیفیت زندگی شهری با هر کدام از متغیرهای جنسیت، تأهل، نوع مسکن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، نوع مالکیت مسکن و میزان درآمد پاسخگویان انتخاب گردد. آزمونی که جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده های متغیر استفاده می شود، آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف (KS) می باشد فرض های آماری بصورت زیر در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد بررسی قرار می گیرد:

▪ فرض صفر: توزیع آماری متغیر وابسته (سطح کلی کیفیت زندگی شهری) نرمال است.

▪ فرض مقابل: توزیع آماری متغیر وابسته (سطح کلی کیفیت زندگی شهری) نرمال نیست.

برای تحلیل فرضیات از نرم افزار SPSS استفاده شده است که نتایج حاصل از آزمون دو جمله ای در جدول شماره (۱۱) آمده است. چنانچه سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ باشد فرض نرمال بودن پذیرفته می شود.

جدول (۱۱): نتایج بررسی نرمال بودن متغیر سطح کیفیت زندگی شهری (آزمون KS)؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

متغیر	آماره کولموگوروف-اسمیرنوف	Sig سطح معناداری	وضعیت	نوع آزمون
سطح کلی کیفیت زندگی شهری	۰/۰۶۱	۰/۰۰۵	رد فرض صفر نرمال نیست	ناپارامتریک

همانگونه که در جدول شماره (۱۱) ملاحظه می شود، مقدار سطح معناداری متغیر سطح کیفیت زندگی شهری، کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر رد می شود و فرض مقابل به معنای نرمال نبودن متغیر وابسته پذیرفته می شود. در این حالت تنها مجاز خواهیم بود که از آزمونهای آماری تفاوت میانگین ناپارامتریک در تحلیل آماری استنباطی برای بررسی رابطه بین خصوصیات فردی، اجتماعی و اقتصادی و سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان استفاده کنیم. در این راستا در این پژوهش از آزمون لمان-ویننی و آزمون کروسکال والیس برای مقایسه تغییرات و بررسی تفاوت میانگین سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان در طبقات مختلف به کار گرفته شده است. به گونه ای که از آزمون لمان-ویننی برای بررسی تفاوت بین میانگین های دو گروه مستقل و از آزمون آزمون کروسکال والیس برای بررسی تفاوت بین میانگین های چند گروه مستقل در سطح معناداری ۰/۰۵ استفاده شده است. این مسئله به تشخیص رابطه معناداری آماری تغییرات سطح کلی کیفیت زندگی شهری با خصوصیات فردی، اجتماعی-اقتصادی و جمعیت شناختی پاسخگویان کمک می کند. در همه آزمون های انجام گرفته فرض آماری بصورت زیر در سطح اطمینان ۹۵ درصد برای کلیه متغیرهای جنسیت، تأهل، نوع مسکن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، نوع مالکیت مسکن، میزان درآمد مورد بررسی قرار می گیرد.

▪ فرض صفر: سطح کلی کیفیت زندگی شهری در بین گروه های در نظر گرفته شده یکسان است.

▪ فرض مقابل: سطح کلی کیفیت زندگی شهری در بین گروه های در نظر گرفته شده یکسان نیست.

جدول (۱۲): نتایج آزمون من - ویتنی (آزمون تفاوت میانگین سطح کلی کیفیت زندگی شهری بر حسب جنسیت، تأهل و نوع مسکن)؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

نتیجه	سطح معناداری	آماره L-مان - ویتنی	میانگین سطح کیفیت زندگی شهری	فراوانی	گروه ها	متغیر
رد فرض صفر	۰/۰۰۰	۷۷۹۸	۲/۸۰۷	۱۹۸	مرد	جنسیت
			۳/۳۰۲	۱۳۳	زن	
پذیرش فرض صفر	۰/۶۸	۱۴۸۲	۳	۳۲۱	متاهل	تأهل
			۳/۱۱	۱۰	مجرد	
پذیرش فرض صفر	۰/۲۵۸	۴۲۰۱/۵	۲/۹۹۳	۲۹۹	آپارتمانی	نوع مسکن
			۳/۱۲۹	۳۲	غیر آپارتمانی	

با توجه به نتایج مربوط به آزمون L-مان - ویتنی در جدول شماره (۱۲) به تفسیر آمده، نشان می دهد. مقدار سطح معناداری آماره آزمون L-مان - ویتنی در خصوص متغیر جنسیت کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر رد و فرض مقابل تایید می شود یعنی بین دیدگاه دو جنسیت در رابطه با سطح کیفیت زندگی شهری، تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. میانگین هر دو جنسیت نشان می دهد که ساکنین زن ها نسبت به سطح کیفیت زندگی شهری رضایت بیشتری دارند. مقدار سطح معناداری آماره آزمون L-مان - ویتنی در خصوص متغیر تأهل و نوع مسکن بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر تایید می شود. نتایج آزمون حاکی از آن است بین وضعیت تاهل، نوع مسکن پاسخگویان در رابطه با ارزیابی سطح کلی کیفیت زندگی شهری، تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود ندارد و وضعیت تأهل و نوع مسکن پاسخگویان تأثیر معناداری بر ارزیابی آنان از سطح کلی کیفیت زندگی شهری خود ندارند.

نتایج مربوط به آزمون کروسکال والیس که در جدول شماره (۱۳) به تفسیر آمده، نشان دهنده این مطلب است که مقدار سطح معناداری آزمون کروسکال والیس در خصوص متغیر تحصیلات، وضعیت اشتغال، مالکیت مسکن و درآمد کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین فرض صفر رد و فرض مقابل تایید می شود. نتایج آزمون حاکی از آن است که بین سطوح مختلف تحصیلات، وضعیت اشتغال، نوع مالکیت مسکن و درآمد در رابطه با سطح کلی کیفیت زندگی شهری، تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. میانگین کیفیت زندگی شهری برای سطوح مختلف محاسبه شده است. نتایج نشان می دهد که متخصصین، مالکین واحد مسکونی سطح کلی کیفیت زندگی شهری بالاتری نسبت به سایر گروه ها دارند. همچنین نتایج نشان می دهد هر چه سطح درآمد بیشتر باشد سطح کلی کیفیت زندگی شهری افراد افزایش می یابد.

جدول (۱۲): نتایج آزمون کروسکال والیس (آزمون تفاوت میانگین سطح کلی کیفیت زندگی شهری بر حسب تحصیلات، وضعیت اشتغال، نوع مالکیت مسکن، میزان درآمد)؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

نتیجه	سطح معناداری	آماره کروسکال والیس	میانگین سطح کلی کیفیت زندگی شهری	فراوانی	گروه ها	متغیر
رد فرض صفر	۰/۰۰۰	۳۸/۶۲۲	۳/۴۱۴	۲۲	بی سواد	تحصیلات (۱)
			۳/۰۰۵	۷۷	ابتدایی	
			۲/۶۳	۲۹	راهنمایی	
			۲/۷۸۷	۳۳	متوسطه	
			۳/۰۲۹	۸۶	دیپلم	
			۲/۷۰۶	۱۹	فوق دیپلم	
			۳/۰۷۴	۴۹	لیسانس	
			۳/۳۷۹	۱۲	فوق لیسانس	
			۴/۲۹۵	۴	دکتری	

وضعیت اشتغال	متخصص	۶	۳/۸۱۶	۵۱/۰۰۵	۰/۰۰۰	رد فرض صفر
وضعیت اشتغال	شاغلین در بخش صنعت	۱۲	۲/۳۱۵			
	رانندگان وسایل نقلیه	۱۰	۲/۶۶۴			
	کارگران ساده	۹	۲/۱۴۶			
	شغل آزاد	۷۱	۲/۸۰۹			
	بازنشسته و بیکار دارای درآمد	۶۵	۳/۰۸۷			
	خانه دار	۱۰۱	۳/۲۳۸			
	مالک	۲۷۵	۳/۰۹۲			
مالکیت مسکن	مستاجر	۳۰	۲/۴۴۶			
	مجانی	۲۶	۲/۷۳۹			
	کمتر از ششصد هزار تومان	۱۷	۲/۶۴۱			
درآمد	ششصد هزار تا یک میلیون تومان	۱۳۹	۲/۶۹۹			
	یک تا دو میلیون تومان	۱۵۸	۳/۲۱۵			
	دو تا دو نیم میلیون تومان	۱۷	۳/۹۴۱			
	رد فرض صفر			۷۰/۴۲۳	۰/۰۰۰	رد فرض صفر

بررسی فرضیه ها

✓ فرضیه اول: به نظر می رسد محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه از نظر سطح کلی کیفیت زندگی شهری دارای اختلاف قابل ملاحظه ای می باشند.

قبلا براساس نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف مشخص شد که متغیر سطح کلی کیفیت زندگی شهری دارای توزیع نرمال نمی باشد. برای اینکه بدانیم آیا محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه از نظر سطح کلی کیفیت زندگی شهری دارای اختلاف قابل ملاحظه ای با یکدیگر می باشند یا نه؟ از آزمون ناپارامتریک لمان- ویتنی بکار گرفته می شود. فرض آماری این فرضیه بصورت زیر در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد بررسی قرار می گیرد:

فرض صفر: سطح کیفیت زندگی شهری در بین ساکنان محلات بافت قدیم و جدید یکسان است.

▪ فرض مقابل: سطح کیفیت زندگی شهری در بین ساکنان محلات بافت قدیم و جدید یکسان نیست.

نتایج حاصل از آزمون لمان- ویتنی که با استفاده از نرم افزار SPSS انجام گرفته در جدول شماره (۱۲) به تفسیر آمده است. مقدار سطح معناداری آزمون من ویتنی کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر رد و فرض مقابل تایید می شود. نتایج آزمون حاکی از آن است که بین دیدگاه ساکنین هر دو بافت در رابطه با سطح کیفیت زندگی شهری ، تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. میانگین هر دو بافت نشان می دهد که ساکنین محلات بافت جدید با میانگین ۳/۵۹ نسبت به ساکنین محلات بافت قدیم شهر ارومیه با میانگین ۲/۷۵۳ از نظر کیفیت زندگی شهری وضعیت بهتری داشته و نسبت به کیفیت زندگی خود رضایت بیشتری دارند.

جدول (۱۲): نتایج آزمون لمان- ویتنی (آزمون تفاوت میانگین سطح کلی کیفیت زندگی شهری بر حسب نوع بافت؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

متغیر	گروه ها	تعداد	میانگین	آماره لمان- ویتنی	سطح معناداری
بافت	قدیم	۲۳۱	۲/۷۵۳	۵۱۵۸	۰/۰۰۰
	جدید	۱۰۰	۳/۵۹		

✓ فرضیه دوم: به نظر می رسد کیفیت مولفه های کالبدی بیشترین تاثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم شهر ارومیه دارا باشد.

برای بررسی فرضیه دوم، در سطح اطمینان ۹۵ درصد با استفاده از نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه که در جدول شماره (۶) بخش تعیین موثرترین ابعاد ذهنی به تفسیر آمده است. فرض های آماری زیر مورد بررسی قرار می گیرد:

- فرض صفر: به نظر می رسد کیفیت مولفه های کالبدی بیشترین تاثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم شهر ارومیه دارا نمی باشد.
- فرض مقابل: به نظر می رسد کیفیت مولفه های کالبدی بیشترین تاثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم شهر ارومیه دارا می باشد.

براساس نتایج تفصیلی تحلیل رگرسیون چندگانه گام به گام سه متغیر مستقل «عامل کیفیت مولفه های اقتصادی»، «عامل کیفیت محیط محله» و «عامل کیفیت روابط اجتماعی» دارای ضرایب رگرسیونی معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد هستند (سطح معناداری آنها کمتر از ۰/۰۱ است) بر کیفیت زندگی شهری پاسخگویان در محلات مورد مطالعه بافت قدیم تاثیر معناداری دارند که از بین این سه عامل کیفیت مولفه های اقتصادی با ضریب استاندارد رگرسیونی $752/0$ (Beta) بیشترین تاثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم دارد. بنابراین فرض صفر پذیرفته می شود. عامل کیفیت محیط محله که دربرگیرنده مولفه های کالبدی است بیشترین تاثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم شهر ارومیه دارا نمی باشد.

- ✓ فرضیه سوم: به نظر می رسد میزان درآمد ساکنین در کاهش و افزایش سطح کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه تاثیرگذار می باشد.

درخصوص این فرضیه، می توان فرض های آماری زیر را در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد بررسی قرار داد:

- فرض صفر: سطح کیفیت زندگی شهری در سطوح مختلف درآمد یکسان است.
  - فرض مقابل: سطح کیفیت زندگی شهری در سطوح مختلف درآمد یکسان نیست.
- همانگونه که در جدول شماره (۱۲) ملاحظه گردید مقدار سطح معناداری آماره آزمون کروسکال والیس کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر رد و فرض مقابل تایید می شود. نتایج آزمون حاکی از آن است که بین سطوح مختلف درآمد در رابطه با سطح کیفیت زندگی شهری، تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این امر نشان دهنده میزان درآمد، سطح کلی کیفیت زندگی شهری تحت تاثیر قرار می دهد. میانگین کیفیت زندگی شهری برای سطوح مختلف درآمد محاسبه شده است. نتایج نشان می دهد هر چه سطح درآمد بیشتر باشد رضایت از کیفیت زندگی شهری بیشتر است.

جمع بندی و نتیجه گیری

در این پژوهش کیفیت زندگی شهری در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید شهر ارومیه، براساس رویکرد ذهنی با استفاده از روش ترکیبی یعنی میزان تجمعی از سطح رضایت در قلمروهای مختلف زندگی و رضایت کلی افراد از زندگی و به عنوان یک کل با استفاده از پاسخ های شهودی و منطقی ارزیابی شد. که در این راستا از روش های آماری توصیفی و استنباطی جهت دستیابی به اهداف، پاسخگویی به سئوالات و آزمون فرضیات استفاده گردید. نتایج مربوط به میزان رضایت کلی از زندگی (کیفیت ذهنی زندگی) پاسخگویان نشان می دهد میانگین امتیاز کیفیت زندگی شهودی با کیفیت زندگی منطقی در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و بافت جدید نشان دهنده اختلاف سطح رضایت افراد برحسب پاسخ های شهودی و منطقی است. این امر نشان دهنده این است نظرات پاسخگویان بعد از مرور بر قلمروهای زندگی تغییر کرده است. نتایج مربوط به میزان رضایت مندی پاسخگویان از شاخص های کیفیت زندگی شهری در قلمروهای چهارگانه زندگی شهری در محلات مورد مطالعه قدیم و جدید، در مجموع نشان دهنده میزان رضایت بالای پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت جدید نسبت به محلات مورد مطالعه بافت قدیم از نظر اکثر شاخص های مورد بررسی است. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که از ۳۱ شاخص مورد بررسی در چهار قلمرو زندگی شهری، ۲۳

شاخص در قالب چهار عامل «عامل کیفیت محیط محله»، «عامل کیفیت مولفه های اقتصادی»، «عامل کیفیت روابط اجتماعی» و «کیفیت دسترسی به خدمات» که بطور کلی ۵۹/۹۵۶ درصد از واریانس کل شاخص ها را تبیین می کنند، تقلیل یافتند. براساس نتایج تحلیل رگرسیون در محلات بافت قدیم عامل کیفیت مولفه های اقتصادی با ضریب بتای ۰/۷۵۲ بیشترین تاثیر بر متغیر وابسته کیفیت ذهنی زندگی منطقی و عامل های کیفیت محیط محله و عامل کیفیت روابط اجتماعی به ترتیب با ضریب بتای استاندارد ۰/۱۳۵ و ۰/۱۳ در رتبه دوم و سوم در محلات مورد مطالعه بافت قدیم قرار دارند. در محلات مورد مطالعه بافت جدید عامل کیفیت مولفه های اقتصادی با ضریب بتای ۰/۷۴۳ بیشترین تاثیر بر متغیر وابسته و عامل کیفیت روابط اجتماعی با ضریب بتای استاندارد ۰/۱۶ در رتبه دوم قرار دارد. در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید متغیر «عامل کیفیت دسترسی به خدمات» بر متغیر وابسته «کیفیت زندگی منطقی» تاثیر معناداری نداشته است. با استفاده از دو خط رگرسیون بدست آمده برای محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید در محیط نرم افزار SPSS سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان در هر محله محاسبه و میانگین نمرات رگرسیون حاصل به عنوان سطح کلی کیفیت زندگی شهری در محلات مورد مطالعه محسوب شد. نتایج نشان می دهند که میانگین سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان ساکن در محلات مورد مطالعه بافت جدید ۳/۵۹ و در بافت قدیم ۲/۷۵۳ است بنابراین پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت جدید از نظر سطح کلی کیفیت زندگی شهری نسبت به محلات مورد مطالعه وضعیت بهتری و میزان رضایت بالای دارند. بررسی تاثیر و وجود رابطه معناداری بین ویژگی های فردی، اجتماعی و اقتصادی پاسخگویان با سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان (میزان رضایت از کیفیت کلی زندگی شهری) نشان داد که بین جنسیت، تحصیلات، وضعیت اشتغال، مالکیت مسکن و میزان درآمد به عنوان ویژگی های فردی، اجتماعی و اقتصادی پاسخگویان با ارزیابی میزان سطح کلی کیفیت زندگی شهری از سوی پاسخگویان رابطه وجود دارد و سن پاسخگویان در ارزیابی میزان سطح کلی کیفیت زندگی شهری موثر است. در یک نتیجه گیری کلی می توان گفت سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان (میزان رضایت از کیفیت کلی زندگی شهری) در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید بیشتر از مولفه های اقتصادی متأثر بوده و با رفاه عمومی افراد مرتبط است. این موضوع در بررسی تاثیر و وجود رابطه معناداری بین ویژگی های فردی، اجتماعی و اقتصادی پاسخگویان با سطح کلی کیفیت زندگی شهری پاسخگویان به خوبی خود را نشان داد به گونه ای افراد دارای درآمد بالا از کیفیت زندگی شهری احساس رضایت بیشتری دارند.

پیشنهادها

با آنکه سطح کلی کیفیت زندگی شهری (میزان رضایت از کیفیت کلی زندگی شهری) افراد در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید شهر ارومیه براساس نتایج بیشتر از مولفه های اقتصادی متأثر بوده و با ارتقاء رفاه عمومی افراد مرتبط است. ولی ارتقاء کیفیت مولفه های محیط محله، روابط اجتماعی و دسترسی به خدمات بی تردید به عنوان پارامترهای مهم در ارتقاء سطح کلی کیفیت زندگی شهری و بالابردن میزان رضایت در محلات مورد مطالعه دخیل خواهند بود. در ادامه ابتدا با توجه به ادبیات مرور شده تحقیق پیشنهادات مطالعاتی در سطح کلان (شهر) ارائه می گردد. سپس با توجه نقاط ضعف محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید شهر ارومیه از نظر شاخص های کیفیت زندگی شهری پیشنهاداتی در سطح محلات مورد مطالعه بافت قدیم و بافت جدید جهت ارتقای سطح کیفیت زندگی شهری و رفع برخی از نقاط ضعف شناسایی شده در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید ارائه می گردد:

پیشنهاد مطالعاتی در سطح کلان

- انجام مطالعات ارزیابی کیفیت زندگی شهری در کل محلات شهر ارومیه و شناسایی نقاط ضعف هر محله از نظر ساکنان.
- دسته بندی و اولویت بندی نقاط ضعف محلات جهت برنامه ریزی و بودجه ریزی کلان.
- انجام مطالعات لازم، براساس ماهیت نقاط ضعف، جهت ارائه برنامه ها و طرح های اجرایی.

پیشنهاد در سطح محلات مورد مطالعه بافت قدیم و بافت جدید

محلات مورد مطالعه بافت قدیم

- به دلیل وجود مشکلات عدیده از نظر مولفه های کیفیت محیط محله، مطالعات مربوط به ساماندهی و طراحی شهری در سطح محلات مورد مطالعه بافت قدیم پیشنهاد می شود. تا گزینه های عملی جهت ارتقای مولفه های کیفیت محیط محله با توجه به شرایط محله انتخاب گردد.
- طراحی و اجرا شبکه مناسب برای جمع آوری آب های سطحی در محلات مورد مطالعه بافت قدیم.
- افزایش سرانه فضای سبز از طریق تملک زمین های بایر موجود در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید توسط شهرداری و اختصاص این زمین ها به احداث پارک و زمین ورزشی در حد محله به منظور افزایش میزان سرزندگی در میان ساکنان محله، بهبود کیفیت هوا و سیمای بصری محیط محله.
- تعیین تکلیف بناهای تخریبی رها شده از سوی مالکین در محلات مورد مطالعه بافت قدیم از طریق ارسال اخطار توسط مراجع ذیصلاح و تخریب کامل این بناها و حصار کشی مناسب دور ملک مورد نظر جهت جلوگیری از تجمع معتادین در این بناها.
- اجرای طرح دفاتر بهسازی و نوسازی محله در محلات بافت قدیم شهر ارومیه باهدف ایجاد ارتباط تنگاتنگ با مردم جهت ارائه اطلاعات کامل، واضح درخصوص طرح های نوسازی و بهسازی و تشویق ساکنان محلات بافت قدیم شهر ارومیه جهت شرکت طرح تجمیع، نوسازی و بهسازی بافت های فرسوده.
- استقرار کیوسک نیروی انتظامی و گشت پلیس در محله و نزدیکی آن برای القای حس امنیت به ساکنان محله و جلوگیری از پرسه زدن معتادین در محله.

محلات مورد مطالعه بافت جدید

- مکان یابی و احداث مراکز مجهز خرید در بافت جدید شهر ارومیه در سطح ناحیه شهری.
- ارتقای کیفیت فضاهای سبز و پارک های موجود در نزدیکی محلات مورد مطالعه بافت جدید به لحاظ مبلمان شهری، امکانات تفریحی و ورزشی و افزایش امنیت پارک ها از طریق استقرار کیوسک نیروی انتظامی در پارک ها.
- با توجه به پایین بودن تعاملات اجتماعی پیشنهاد می شود در قسمتی از فضاهای سبز و پارک های نزدیک، مجتمع های فرهنگی (از جمله سرای محله) با مدیریت بخش خصوصی زیر نظر شهرداری و شورای شهر ایجاد شود.

منابع

۱. اکبریان فر، فتح اله، (۱۳۹۱)، " بررسی و تحلیل رضایتمندی شهروندان از شاخص های کیفیت زندگی شهری؛ مطالعه موردی شهر بوشهر"، پایان نامه کارشناسی ارشد، زهره هادیانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
۲. براتی، ناصر و یزدان پناه شاه آبادی، محمد رضا، (۱۳۹۰)، " بررسی ارتباط مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهری؛ نمونه موردی: شهر جدید پردیس"، دوفصلنامه جامعه پژوهی فرهنگی، شماره اول، صص ۲۵-۴۹.
۳. حیدری، قاسم، (۱۳۹۰)، " بررسی کیفیت زندگی مردم شهر نکا و عوامل موثر بر آن"، پایان نامه کارشناسی ارشد، عزت اله سام آرا، دانشگاه علامه طباطبایی.
۴. خادم الحسینی، احمد، منصوریان، حسین و ستاری، محمد حسین، (۱۳۸۹)، "سنجش کیفیت ذهنی زندگی در نواحی شهری (مطالعه موردی شهر نورآباد استان لرستان)"، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، شماره سه، ۴۵-۶۰.
۵. خادمی، امیرحسین و جوکار سرهنگی، عیسی، (۱۳۹۱)، "ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر آمل)"، نشریه جغرافیا و مطالعات محیطی، دوره ۱، شماره ۴، صص ۱۰۰-۱۱۷.
۶. خواجهی شاهکوهی، علیرضا، مهدوی، شهرام، سوری، فرشاد و صمدی، رضا، (۱۳۹۱)، "ارزیابی و سنجش شاخص های ذهنی کیفیت زندگی شهری مطالعه موردی: شهرکاشان"، دوفصلنامه مدیریت شهری، شماره ۳۰، صص ۲۸۵-۲۹۶.
۷. رفیعیان، مجتبی و عسگری زاده، زهرا، (۱۳۹۲)، "استفاده از روش های ارزیابی چند متغیره (تحلیل عاملی) در سنجش کیفیت زندگی در بافت های فرسوده بازسازی شده شهری"، نشریه اینترنتی نوسازی، شماره ۱۹، صص ۱۹-۱. (قابل دسترس: <http://nosazionline.ir/?p=2418>).
۸. رهنمایی، محمد تقی، فرجی ملائی، امین، حاتمی نژاد، حسین و عظیمی، آزاده، (۱۳۹۱)، "تحلیلی بر مفهوم کیفیت زندگی شهری در شهر بابلسر"، فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری - منطقه ای، شماره ۵، صص ۴۹-۷۶.
۹. زبردست، اسفندیار و بنب عامریان، (۱۳۸۸)، " بررسی ارتباط میان شاخص های عینی و ذهنی بعد خدمات عمومی کیفیت زندگی شهری در شهر جدید هشتگرد"، دوفصلنامه نامه معماری و شهرسازی، شماره سه، صص ۵-۲۲.
۱۰. سجادی، ژیلا، فرجی ملائی، امین و عظیمی، آزاده، (۱۳۹۱)، "تحلیل کیفیت زندگی در یک محیط روستا- شهری؛ مورد پژوهی: شهرسگزآباد"، دو فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۳۰، صص ۲۸۴-۲۶۵.
۱۱. سلمانی، حسن، تقوایی، علی اکبر و رفیعیان، مجتبی، (۱۳۹۱)، "سنجش کیفیت زندگی در محیط سکونت فرسوده و بصری سازی آن. موردشناسی: محله هاشمی در منطقه ده تهران"، فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری - منطقه ای، شماره ۴، صص ۵۳-۶۴.
۱۲. سلیمانی، محمد، منصوریان، حسین براتی، زهرا، (۱۳۹۲)، "سنجش کیفیت زندگی در محله های در حال گذار شهری؛ محله دروازه شمیران از منطقه ۱۲ شهر تهران"، فصلنامه جغرافیا (فصلنامه بین المللی انجمن جغرافیای ایران)، شماره ۳۸، صص ۵۱-۷۵.
۱۳. شاطریان، محسن، اشنویی، امیر و گنجی پور، محمود، (۱۳۹۱)، "سنجش میزان رضایتمندی ساکنان بافت قدیم شهر آران و بیدگل از شاخص های کیفیت زندگی"، فصلنامه مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، شماره سیزدهم، صص ۱۲۷-۱۴۴.
۱۴. عظیمی، آزاده، (۱۳۸۹)، "ابعاد و شاخص های کیفیت زندگی شهری"، ماهنامه اطلاع رسانی، آموزش و پژوهش شوراها، شماره ۵۵، صص ۴-۸.

۱۵. غلامی فاردقی، حسن، (۱۳۹۰)، "ارزیابی شاخص های کیفیت زندگی شهری تربت حیدریه"، پایان نامه کارشناسی ارشد، غلامعلی خمر، دانشگاه زابل.
۱۶. فتحعلیان، معصومه و پرتوی، پروین، (۱۳۹۰)، "مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت خودرو و برنامه ریزی شده اسلامشهر؛ مورد پژوهی قائمیه و واوان"، دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات تطبیقی هنر، شماره اول، صص ۹۱-۱۰۸.
۱۷. قالیباف، محمد باقر، روستایی، مجتبی، رمضان زاده لسبویی، مهدی و طاهری، محمد رضا، (۱۳۹۰)، "ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت آباد)" فصلنامه جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، شماره ۳۱، ۳۳-۵۳.
۱۸. قدمی، مصطفی و معتمد، سمانه، (۱۳۹۲)، "بررسی کیفیت زندگی در شهرهای کوچک با تاکید بر بعد سلامت فردی و اجتماعی؛ مطالعه موردی: شهر نور، استان مازندران"، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، پیاپی ۴۹، شماره ۱، صص ۳۳-۵۰.
۱۹. قربانی، زینب، خاکپور، براتعلی و مافی، عزت اله، (۱۳۹۲)، "تحلیل توزیع فضایی کیفیت زندگی در محله ها شهر چالوس"، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، شماره سیزدهم، صص ۱-۱۸.
۲۰. قنبری، ابوالفضل، سلطان زاده، اکبر و صدیق، مهدی، (۱۳۹۲)، "بررسی تطبیقی کیفیت زندگی شهری در روستاهای ادغام شده با هسته های طراحی شده؛ مورد مطالعه: شهر تبریز"، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری، شماره هفتم، صص ۱۶۷-۱۹۲.
۲۱. لطفی، صدیقه، (۱۳۸۸)، "مفهوم کیفیت زندگی شهری: تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه ریزی شهری"، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، شماره چهارم، صص ۶۵-۸۰.
۲۲. محمودی، عادل، (۱۳۹۰)، "تحلیل تطبیقی شاخص های کیفیت زندگی در محلات فرسوده درون شهری؛ نمونه موردی: محله های خانای آباد و شوش منطقه ۱۲ شهر تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، مجتبی رفیعیان، دانشگاه تربیت مدرس.
۲۳. مختاری، مرضیه و نظری، جواد، (۱۳۸۹)، "جامعه شناسی کیفیت زندگی"، تهران، جامعه شناسان، صفحات ۲۰۸.
۲۴. مرکز آمار ایران، (۱۳۹۰)، "سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰".
۲۵. مهندسین مشاور طرح و آمایش، (۱۳۸۹)، "طرح جامع شهر ارومیه"، وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان مسکن و شهرسازی استان آذربایجان غربی.
26. Bonaiuto, M, Fornara, F, Bonnes, M, (2003), "Indexes of perceived residential environment quality and neighbourhood attachment in urban environments: a confirmation study on the city of Rome", *Landscape and Urban Planning*, No.65, Pp. 41-52.
27. Das, D ,(2008), "Urban Quality of Life: A case study of Guwahati", *Social Indicators Research*, Vol 88, Issue 2, Pp. 297-310.
28. Fahy, F, Ó Cinnéide, M, (2008), "Developing and testing an operational framework for assessing quality of life", *Environmental Impact Assessment Review*, No. 28, Pp. 366-379.
29. Ibrahim, M. and Chung, W., (2003), "Quality of life residents living near industrial estates in Singapore", *Social Indicator Research*, vol.61, Pp. 203-225.
30. Lee, Y.-J., (2008), "Subjective quality of life measurement in Taipei", *Building and Environment*, No. 43(7), Pp. 1205 - 1215.
31. Marans, R.W. and Kweon, B.-S. (2011), "The Quality of Life in Metro Detroit at the Beginning of the Millennium", *Social Indicators Research Series*, Vol.45. Pp. 163-183.
32. McCreat, R, Shyy, T, Stimson, R, (2006), "What is the Strength of the Link Between Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life?", *Applied Research in Quality of Life*, Volume 1, Issue 1, Pp 79-96.

33. OKTAY,D.and Rustemli,A,(2010),"Measuring The Quality of Urban Life and Neighbourhood Satisfaction: Findings From Gazimagusa (Famagusta) Area Study", international journal of social sciences and humanity studies, Vol. 2, No. 2, Pp. 27-37.
34. Pacione, M ,(2003),"urban environmental quality and human wellbeing-a social geographical perspective", Landscape and Urban Planning,No. 65,Pp19-30.
35. Santos,L. and Martins, I, (2007)," Monitoring Urban Quality of Life: The Porto Experience", Social Indicators Research ,No. 80, Pp. 411-425.
36. Senlier , N, Yildiz , R, Digdem Aktas, E, (2009)," A Perception Survey for the valuation of Urban Quality of Life in Kocaeli and a Comparison of the Life Satisfaction with the European Cities", Social Indicators Research, No. 94, Pp. 213-226.
37. Shen, L, Peng, Y, Zhang, X, Wu, Y,(2012), "An alternative model for evaluating sustainable urbanization", Cities, Vol. 29, Issue 1, Pp 32-39.
38. Stimson, R, McCrea, R. and Western, J, (2011)," The Brisbane-South East Queensland Region,Australia: Subjective Assessment of Quality of Urban Life and Changes over Time", Social Indicators Research Series, Vol.45. Pp. 185- 207.
39. Tuan Seik ,F,(2000)," Subjective assessment of urban quality of life in Singapore",Habitat International,No. 24, Pp. 31-49.
40. Türkoğlu, H, Bölen, F, Korça Baran, P. and Terzi, F, (2011)," Measuring Quality of Urban Life in Istanbul", Social Indicators Research Series, Vol.45. Pp. 209-231.
41. Turksever, A. N. E., and G. Atalik, (2011),"Possibilities and Limitations for the Measurement of the Quality of Life in Urban Areas". Social Indicators Research. No.53, Pp. 163-187.
42. Zainal, N, Kaur,G, Aisah Ahmad , N. and Khalili ,J, (2012)," Housing Conditions and Quality of Life of the Urban Poor in Malaysia", Procedia - Social and Behavioral Sciences, No. 50 , Pp. 827 – 838.